

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

TOS PAČIOS ISTORIJOS PASAKOJIMAS GALI KELTI VISIŠKAI SKIRTINGAS EMOCIJAS – Petras Maksimavičius	3
LENKIJOS LIETUVIŲ Šv. KAZIMIERO DRAUGIJOS IX SUVAŽIAVIMAS – Janina Macukonienė	5

ŠVIETIMAS

AR LIETUVIŲ CHARTOS NUOSTATOS AKTUALIOS ŠIANDIENOS LIETUVIAMS, GYVENANTIEMS SUVALKŲ TRIKAMPYJE? – Albertas Puzauskas	9
PRAEITIES VAIZDAI DĖLIONĖSE – Jurgita Stankauskaitė	10

KULTŪROS BARUOSE

GYVENIMAS – TAI SAPNAS PAMAŠTYMAI PO VĖLINIŲ KONCERTO – Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė	12
KALBOS SPECIALISTAI: UŽSIENIO KALBOS GALI PADĖTI ATRASTI LIETUVIŲ KALBOS GROŽĮ	24

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

MICHALINA MARCINKEVIČIENĖ – Eugenija Pakutkienė	14
KAIMYNĖ ZOSĖ – Rūta Burdinaitė	18

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

SEINŲ VYSKUPIJOS LIETUVIAI KUNIGAI, NUKENTĖJĘ DĖL 1863 M. SUKILIMO – Gintaras Lučinskas	20
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos dainų ir šokių kolektyvas „Žiburiukai“ Vilniuje (Irenos Vaicekauskienės nuotr.)

Vėlinių koncertas Punske (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel. / faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistas, korektorius Kazys Linka
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2019-11-25

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata
Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p. adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti „RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693 70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7–17 val.). Skambučio kaina pagal operatoriaus tarifus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir tele-
vizijos rėmimo fondas
(7000 eurų parama).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Akivaizdus Vilniaus ir Varšuvos santykių atšilimas. Lapkričio 20 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius Varšuvoje susitiko su Lenkijos Respublikos nacionalinio švietimo ministru Dariušu Piontkovskiu (Dariusz Piontkowski). Per susitikimą aptarti aktualūs Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo švietimo srityje klausimai, pasirašyta deklaracija dėl lenkų tautinės mažumos Lietuvos Respublikoje ir lietuvių tautinės mažumos Lenkijos Respublikoje švietimo. Beje, turint omeny, kad po pastarųjų Lenkijos švietimo reformų Lenkijoje likusios tik trys lietuviškos mokyklos, tad ir problemų bemaž nebėlikę. Daugiau apie Lenkijos lietuvių švietimą imta kalbėti, kai lietuviai pareiškė norį kurti lietuvių švietimo centrą Suvalkuose. Kol kas nepavyksta atidaryti net vaikų darželį. Deja, deklaracijoje šis klausimas net neminimas.

Lapkričio 21–22 d. Vilniuje lankėsi Lenkijos prezidentas Andrzej Duda (Andrzej Duda) su žmona. Ketvirtadienį susitiko su Lietuvos prezidentu Gitanu Nausėda, o penktadienį Lenkijos ir Lietuvos prezidentai su Ukrainos ir Baltarusijos vicepremjerais, Latvijos kultūros ministru dalyvavo 1863 m. sukilimo vadų palaikų iškilmingose laidotuovėse. Numalšinus sukilimą caro valdžia Vilniaus Lukiškių aikštėje įvykdė egzekuciją 21 sukilimo organizatoriui. Jie visi buvo palaidoti slapta nuo visuomenės. Ir tik 2017 m., kasinėjant Gedimino kalną, rasti keturių vadų palaikai. Po daugiau kaip 150 metų su derama pagarba perlaidojami didvyriai, kovoję už laisvę. Jiems pagarbą atiduoti atvyko kelių šalių aukšti pareigūnai. Pusanatro amžiaus truko, kol buvo atitaisytas istorinis neteisingumas.

Tos pačios istorijos pasakojimas gali kelti visiškai skirtingas emocijas

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

„Aušroje“ jau ne kartą rašėme apie vadinamąją „istorinę politiką“. Dalis istorikų tokiai apibrėžčiai prieštarauja ir sako, jog politiką reikėtų palikti politikams, o mokslininkams turėtų rūpėti tik mokslas. Pasak jų, istorinė politika kartais peržengia mokslo ribas, o tai apsunkina tiesos pažinimą, kelia nereikalingų emocijų, supriešina kaimynus.

Apie istorijos poveikį mūsų gyvenimui taip pat esu jau ne kartą rašęs, todėl tų minčių nebekartosiu. Pridursiu tik, kad nei nuo istorinės politikos, nei nuo pačios istorijos nepabėgsime. Su ja susiduriame kasdieniame gyvenime. Juk net pačioje „Aušroje“ randame daug straipsnių ar pranešimų istorinėmis temomis. Tai natūralu, kadangi žurnalo misija yra vienyti lietuvių kilmės gyventojus, priminti jiems tautinę kilmę, pristatyti krašto istoriją. Todėl taip pat ir „Aušroje“ surastume istorinės politikos elementų. Juk straipsnių tematika nėra atsitiktinė. Tačiau pateikiant istorinius faktus ar juos interpretuojant svarbu kiek įmanoma labiau išlaikyti objektyvumą, pristatyti įvairias nuomones.

Bėdos prasideda tada, kai istorijos pasakojimas pradeda tiek veikti žmonių emocijas, kad nebetampa aišku, kas tiesa, o kas fikcija. Tai ypač stipriai veikia mažas bendruomenes, kurios ir taip dažnai būna paveiktos skaudžių istorinių įvykių. Tokiais atvejais praeities įvykiai gali užgožti dabartį ir neleidžia kurti geresnės ateities. Paminėsiu du, nors ir visiškai skirtingus, bet iškalbingus atvejus.

Pirmasis susijęs su dar neseniai Seinų centre stovėjusiu paminklu. Jis pastatytas 1970 m., minint Lenkijos Liaudies Respublikos įkūrimo 25–metį. Po dešimties metų paminklas buvo šiek tiek „modifikuotas“. Atsirado lenta, kuri skelbė, jog paminklu pagerbiama „Motina lenkė“. Tai tarsi padėka visoms motinoms, kurios rūpinosi Lenkijos likimu. Bėda ta, kad aukštą motinos, kuri laiko rankoje kalaviją, skulptūrą puošė ne tik erelio simbolis, bet ir rusų karivio su žvaigžde ant šalmo atvaizdas ir užrašas – „ginklo broliai“.

Vietos lenkai nuo seno šį paminklą vadino „Lilka“ ir tarsi labai nesigilino į jo sukūrimo ir pastatymo aplinkybes. Juolab kad visai šalia, kitoje gatvės pusėje ant pastato sienos kabo atminimo lenta lenkams, kuriuos karo metu sušaudė vokiečiai. Taigi pastaroji lenta, kurioje iškalto žuvusiųjų žmonių pavardės, matyt, emocionaliai daug labiau veikė ir veikia jausmus nei simbolinis, nors ir socializmo garbei pastatytas, paminklas. Socialistiniais laikais paminklo nuotrauka patekdavo beveik į visus Seinams skirtus atvirukus ir tapo miesto simboliu. Niekas per daug nekreipė dėmesio į postamente esančių papildomų simbolių ar raudonarmiečio atvaizdo reikšmę. Nekilo diskusijų net tada, kai 1999 m. šalia Seinų bazilikos iškilo vyskupo ir lietuvių poeto A. Baranausko paminklas. „Lilka“ stovėjo toliau, o Seinuose besilankantys turistai mielai prie

„Lilka“ paminklo postamentas

jos fotografuodavosi ir kaip senais laikais siųsdavo pažįstamiems nuotraukas su Seinų „simboliu“.

Padėtis pasikeitė priėmus įstatymą, kuriuo reikalaujama visoje Lenkijoje iš viešųjų erdvių pašalinti totalitarinio komunistinio režimo simbolius. Į šį sąrašą pateko ir „Lilka“. 2018 m. kovo mėn. paminklas buvo išardytas. Po kurio laiko Seinų miesto savivaldybė surengė gyventojų apklausą. Klausė, kur jų nuomone turėtų būti laikomas išardytas paminklas. Matyt, tada niekas nesitikėjo, kad apklausoje savanoriškai dalyvaus tik 40 miesto gyventojų. Maža to, dauguma jų pasisakė už tai, kad paminklas, pašalinus sovietinius simbolius, būtų gražintas į tą pačią vietą, kurioje kelis dešimtmečius stovėjo. Likusiems, keliems tūkstančiams Seinų gyventojų šis klausimas, matyt, nebuvo itin aktualus, kadangi jie apklausoje nedalyvavo.

Taigi kokios galėtų būti išvados? Visų pirma, sunku patikėti, kad daugumai Seinų gyventojų visai nerūpi šalies istorija ar socialistinių laikotarpį jie vertina pozityviai. Matyt, tikrai taip nėra. Tačiau miesto centre stovintis posocialistinis paminklas nekėlė jiems tokių neigiamų emocijų, kokias norėtų matyti pirmiau minėto įstatymo sumanytojai. Jeigu taip būtų buvę, paminklas jau seniai būtų nugriautas, nelaukiant papildomų įstatymų ar

centrinės valdžios paraginimų. Vadinamoji „Lilka“ gyventojams tapo miesto dalimi, gal net praėjusios epochos simboliu. Ar jo buvimas miesto centre švelnino jaunosios kartos požiūrį į komunistinį laikotarpį? Tikriausiai ne. Ar reikėjo jį nugriauti? Tikriausiai taip, nes nei ypatingos meninės, nei istorinės vertės jame nebuvo. Be to, atėjo metas naujiems simboliams ir naujam požiūriui į kai kuriuos valstybės istorijos laikotarpius. Viskas įvyko ramiai ir neskausmingai.

Kitas atvejis, apie kurį papasakosiu, visiškai skirtingas. Jis kelia emocijas ir griaua bendruomenių tarpusavio santykius. Turiu omenyje gatvės Balso togėje pavadinimą majoro Zygmunto Šendzielažo „Lupaškos“ (Zygmunt Szendzielarz „Łupaszko“) vardu. Beje, šiuo atveju ginčijasi ne tik eiliniai gyventojai, bet nesutaria ir istorikai. Vieni šį vieną žinomiausių antikomunistinio lenkų pogrindžio vadų vadina didvyriu, kiti teigia, kad nepaisant kovos su komunistinėmis struktūromis, minėto asmens vadovaujami daliniai dalyvavo žudant civilius gyventojus. Mini civilių lietuvių tautybės gyventojų žudynes Dubingiuose ir aplinkiniuose kaimuose, „baudžiamąsias“ akcijas, kurių metu žuvo civiliai baltarusių kilmės gyventojai Hainuvkos (Hajnówka) apylinkėse ir t. t.

Žinoma, į diskusijas apie šią

asmenybę įsijungė ne tik žuvusiųjų palikuonys, eiliniai gyventojai, istorikai, savivaldybininkai, valstybinių institucijų atstovai, bet ir politikai. 2018 m. balandžio mėn., nepaisant Balso togės prezidento protestų ir prašymų, tuometinė Balso togės miesto tarybos dauguma nusprendė vienai naujai gatvei suteikti „Lupaškos“ vardą. Tačiau tuo viskas nesibaigė, o emocijos ėmė tik augti, mat Balso togėje ir apylinkėse gausiai gyvena baltarusių kilmės piliečių, kurie jau seniai reikalavo viešai diskutuoti apie tą istorinį laikotarpį, atskleisti istorines detales, pagerbti to meto įvykių aukų atminimą. Kaip dažnai tokiais atvejais nutinka, į diskusiją įsijungė įvairių politinių pakraipų politikai, kurie visai nenuraminavo nuotaikų. Daug kartų lentelės su gatvės pavadinimu buvo naikinamos, o ant pastatų sienų atsirado užrašai, primenantys apie nebūtinai garbingus „Lupaškos“ dalinių veiksmus. Visuomenė pasidalijo į kelias dalis, o pačioje Hainuvkoje, kur gyvena daug Lenkijos baltarusių, pradėtos rengti eisenos ir mitingai, kuriais garbinamas „Lupaškos“ atminimas.

Po pastarųjų savivaldos rinkimų, Balso togės miesto taryboje pasikeitus valdančiajai daugumai, bandyta kilusį konfliktą spręsti. Neseniai balsų dauguma priimtas sprendimas pakeisti daug emocijų keliantį gatvės pavadinimą. Neapsiėjo be tarpusavio kaltinimų išdavyste, įžeidinėjimų, protesto mitingų. Šį miesto tarybos sprendimo įgyvendinimą laikinai sustabdė Palenkės vaivada, kurio atstovai per 30 dienų patikrins, ar priimant sprendimą pakeisti gatvės pavadinimą nebuvo pažeisti įstatymai. Taigi kuo baigsis šie ginčiai dar sunku prognozuoti. Tačiau akivaizdu, jog sukeltos emocijos greit neatslūgs. Pozityvu tik tai, kad ilgai besitęsiančių ginčų ir diskusijų metu apie „Lupašką“ ir jo pavaldinius sužinosime daugiau ir įvairesnių nuomonių. Kol kas tos pačios istorijos pasakojimas kelia visiškai skirtingas emocijas.

Lenkijos lietuvių Šv. Kazimiero draugijos IX suvažiavimas

JANINA MACUKONIENĖ

Prabėgus 3 metams nuo pastarojo Šv. Kazimiero draugijos suvažiavimo šių metų lapkričio 9 d. vėl iškilmingai papuoštoje „Lietuvių namų“ didžiojoje salėje rinkosi šios draugijos atstovai. Suvažiavimo dalyviai ir svečiai pirmiausia Seinų bazilikoje išklausė atnašaujamas šv. Mišias už mirusius ir gyvuosius Šv. Kazimiero draugijos narius ir už sėkmingą šios draugijos veiklą. Mišias atnašavo ir prasmingą pamokslą šia proga pasakė Seinų parapijos lietuviams patarnaujantis kunigas Jaroslav Kalinovskij. Jis taip pat aktyviai dalyvavo viso suvažiavimo darbuose.

Kaip vėliau pranešė suvažiavimo išrinkta mandatų komisija, iš 55 kvieštų atstovų atvyko 44. Suvažiavimą

pradėjo draugijos pirmininkas Algirdas Vektorius, kuris trumpai priminė šios Draugijos garbingą praeitį, nuširdžiai pasveikino atstovus bei garbingus svečius ir suteikė jiems balsą.

Į suvažiavimą atvyko žinomas Lietuvos istorikas Gintautas Šapoka. Jis pirmas tarė sveikinimo žodį suvažiavimo dalyviams ir įteikė Šv. Kazimiero draugijai labai brangią dovaną – V. Mažylio rasto Vasario 16-osios akto kopiją. Istorikas išreiškė susižavėjimą mūsų krašto draugijų veikla, priminė Seinų reikšmę Lietuvos kultūriniam gyvenimui XX a. pradžioje ir palinkėjo sėkmingų suvažiavimo darbų. Vėliau G. Šapoka aktyviai dalyvavo suvažiavimo metu vykusioje diskusijoje. Suvažiavimo

dalyvių pasveikinti taip pat atvyko Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadovė, ambasadorė Izolda Bričkovskienė. Ji pastebėjo, kad šio krašto visuomenė, kurią turėjo progos matyti prieš 20 metų, dabar smarkiai pasikeitusi, kaip ir aplinka, kurioje gyvena, ir tautiniai santykiai Seinuose.

Po įžanginių kalbų išrinkti suvažiavimo pirmininkai – Robertas Vektorius ir Violeta Andzelytė. Toliau buvo renkamos komisijos: mandatų – Jonas Marcinkevičius, Kazimieras Rėkus ir Jovita Jančiulytė; rinkimų – Rūta Burdinaitė, Cilė Grizevičienė ir Silvestras Nevulis; nutarimų – Nastutė Sidarienė, Janina Macukonienė ir Genutė Pakutkienė. Sudarius komisijas, vedėjai pakvietė savo kadenciją baigusį draugijos pirmininką pateikti ataskaitą.

Algirdas Vektorius labai plačiai aptarė Šv. Kazimiero draugijos veiklą nuo 2016 m. iki 2019 lapkričio mėn. pabaigos. Savo ataskaitą gausiai iliustravo filmuota medžiaga ir skaidrėmis iš draugijos renginių, posėdžių ir šventkelionių, kurių surengta tikrai nemažai. Draugija kasmet kovo 4-ąją rengdavo Kazimierines su šv. Mišiomis, giedojimais, įdomiomis meninėmis programomis, kuriose pasirodydavo mūsų krašto meno kolektyvų ir svečių iš Lietuvos. Kasmet vėlyvą rudenį mokiniamis rengiamas konkursas apie Lietuvos ir jaunimo globėją šv. Kazimierą (2018 m. apie du Dievo tarnus:

Suvažiavimo dalyviai

Gediminas Nevulis nuotr.

Kalba suvažiavimo svečias Gintautas Šapoka

šv. Kazimierą ir palaimintą Teofilijų Matulionį, o 2019 m. apie šv. Kazimierą ir palaimintuosius Teofilijų Matulionį ir Jurgį Matulaitį). Daug Šv. Kazimiero draugijos narių vyko į šventkeliones, kurias rengė valdyba. Tai išvykos į Kaune vykusį susitikimą su Šventuoju Tėvu Pranciškumi, į Vilnių – Teofilio Matulionio paskelbimo palaimintuoju proga, į Gailastingumo kongresą, į Videniškius – padėkos šv. Mišias už Mykolo Giedraičio paskelbimą palaimintuoju, į Šiluvos atlaidus ir kt.

Šv. Kazimiero draugijos atstovai artimai bendravo su Balbieriškio bendruomene, o ypač su joje veikusia „Vidupio“ bendrija ir jos vadovu, saleziečių spaudos platintoju Alfonsu Vitkausku, kuris pats arba kartu su kitais nariais atvykdavo į kiekvieną Šv. Kazimiero draugijos renginį arba kviesdavo mūsų draugijos narius į ten rengiamas šventes, įvairius renginius. Aptariamuoju laikotarpiu Draugija surengė 6 tarybos ir 12 valdybos posėdžių. Baigdamas ataskaitą pirmininkas perskaitė pastarojo suvažiavimo nutarimus ir pakomentavo, kaip jie vykdyti. Tradicinės draugijos

veiklos formos rūpestingai vykdomos. Nuolat ir labai sąžiningai jau septinti metai veikia maldos grupė. Jos nariai renkasi kiekvieną ketvirtadienį ir kartu meldžiasi, aktyviai dalyvauja religinėse šventėse, švenčia savo veiklos jubiliejus. Pirmininkas pasidžiaugė, kad pavyko įgyvendinti nutarimus dėl Vasario 16-osios iškilmingo šventimo kartu su visa bendruomene, kad per Mindaugines atvyko daug žmonių prie A. Baranausko paminklo giedoti Lietuvos himną, kad pavyko atnaujinti šv. Agotos koplytelę. Atkreipė dėmesį, kad su jaunimu sėkmingai bendraujama, įtraukiant mokinius į kasmetinius konkursus apie Lietuvos šventuosius. Pagyvenę žmonės noriai vyksta į šventkeliones. Taip pat gražiai dirba Šv. Kazimiero draugijos muzikinis kvartetas, kuris puošia savo dainomis ne tik šios draugijos renginius. Nevisiškai pavyko sukurti lietuvišką parapijos tarybą. Taip pat nebuvo galimybių surasti tinkamą vietą dovanotoms lietuviškoms knygoms.

Po draugijos pirmininko ataskaitos, revizijos komisijos atstovas Juozas Kubilis perskaitė finansų patikrinimo

protokolą. Pasibaigus ataskaitiniams pranešimams, pirmininkas ragino suvažiavimo dalyvius pasisakyti apie ataskaitos turinį ar draugijos veiklos klausimais. Pirmasis į raginimą atsiliepė Vytautas Grigutis, kuris papriekaištavo, kad draugija per mažai dėmesio skiria bendravimui su dvasininkais ir nesistengia tinkamai ginti lietuvių kunigų, dirbančių mūsų krašte, interesų ir, vengdama konfrontacijos su parapijos vadovais, tinkamai negina lietuviškos sielovados reikalų. Ragino per šv. Mišias, atnašaujamas Vasario 16-osios proga, įnešti į bažnyčią Lietuvos vėliavą, o prie lietuviško altorėjo Dievo Kūno procesijos metu suburti tautiškais drabužiais apsirengusį jaunimą. Taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad kaimuose reikia rengti daugiau draugijos susirinkimų ir taip artimiau bendrauti su žmonėmis, o revizijos komisijos protokole tiksliau pateikti išlaidas. Kunigas Jaroslavas pridūrė, kad pasigedo Šv. Kazimiero draugijos delegacijos per užsienio lietuvių globojusio vyskupo Antano Pauliaus Baltakio laidotuves.

Diskusijai skirtu laiku buvo ir daugiau siūlymų tolimesnei draugijos veiklai. Valsčiaus viršaitis Darius Lastauskas kalbėjo apie labai reikalingą viešumą ir atvirumą pristatant svarbius lietuviams reikalus. Skatino bendradarbiauti su savivaldybe, vykdamas lietuvių puoselėjimo darbus švietimo, kultūros srityje. Taip pat pabrėžė, kad toks bendradarbiavimas įmanomas tik tada, kai yra abipusis palaikymas. Šv. Kazimiero draugija turėtų remti lietuvių kandidatus savivaldybių rinkimuose, nes tik su tokiais pajėgomis galima kažką nuveikti.

Svečias iš Lietuvos Alfonsas Vitkauskas dėkojo Šv. Kazimiero draugijai už gražų bendradarbiavimą. Patarė organizuoti kaimuose susirinkimus ir aukoti šv. Mišias kaimo intencija. Susitelkimas pamaldų proga labiau suburia bendruomenes ir skatina kartu veikti. Kitas svečias

Plojimais sveikinamas išrinktasis pirmininkas

Gintautas Šapoka ragino aktyviau kovoti su įvairiais neteisėtais veiksmais iš lenkų pusės. Tikino, kad reikia išdrįsti kreiptis taip pat į Lietuvos politikus, kad jie ryžtingiau gintų mūsų tautos interesus.

Konkrečių pasiūlymų pateikė ir kiti suvažiavimo dalyviai. Stasė Miliauskienė priminė, kad būtina remti mūsų krašte leidžiamą lietuvišką spaudą – sugėdino tuos, kurie „neįstengia“ prenumeruoti tikrai mažai kainuojančios „Aušros“ ar „Sувальkiečio“, o juk „Šaltinį“ gauname už dyka. Vladas Klimasara padėjo kunigui Jaroslavui, kad atkakliai gina lietuvių kalbos teises lietuviškose pamaldose, atkreipė dėmesį į tai, kad labai lengvai, dėl mūsų pačių kaltės, galime prarasti tai, kas taip sunkiai Seinų parapijoje buvo iškovota – lietuviškas pamaldas Seinų ir Žagarių bažnyčiose. Juozas Kubilis pasiūlė atminimo lenta Seinų bazilikoje įamžinti kovotojus už lietuviškas pamaldas. Tie žmonės tikrai nusipelnė pagarbos, o kadangi tų atminimo lentų bažnyčioje yra nemažai, tai dar viena

tikrai nepakenktų. Lentoje gal sudėtinga būtų išvardyti visų kovotojų pavardes, bet galima pateikti bendrojo pobūdžio informaciją. Pratešdama temą apie lietuviškas pamaldas taip pat pasisakė Onutė Buračiauskienė. Ji atkreipė dėmesį į tai, kad kažkodėl negalime nei Seinuose, nei Žagariuose dalyvauti lietuvių kalba atnašaujamos šv. Mišiose Dievo

Kūno šventės metu ir per Visų Šventųjų iškilmes, nors anksčiau tos pamaldos būdavo. Pareiškė, kad mums šv. Mišios tomis dienomis labai reikalingos. Jai pritarė ir kiti suvažiavimo dalyviai. Pirmininkas ir Petras Žardeckas aiškino, kad dar kunigo Bernardo Augaičio laikais pradėjus bendrojoje procesijoje nešti vieną lietuvišką altorėlį, nedaug lietuvių pasilikdavo lietuviškose mišiose 13 val.

Jonas Vilkelis paragino dar kartą kreiptis į parapijos kleboną su prašymu, kad būtų pakeistas lietuviškų šv. Mišių laikas Seinų bažnyčioje. Sakė pastebėjęs, jog nemažai lietuvių atvyksta į lenkiškas pamaldas vien dėl to, kad jos vyksta daug patogesniu žmonėms laiku, rytinėmis valandomis, o 13 val. labai nepatogi ūkininkams ir kitokį darbą dirbantiems žmonėms. Onutė Skripkienė paprašė pagalbos Žagarių bažnytėlės giedotojams. Skundėsi, kad trūksta gerai sutvarkyto čia giedamų giesmių tekstų rinkinio, užtat sunku

Naujoji taryba

giedotojams susirasti įvairiuose maldynuose tą giesmę, kurią pradeda vedančioji. Su šiuolaikinės technikos galimybėmis tokį rinkinį draugijai gal nesunku būtų paruošti.

Delegatai absoliučia balsų dauguma patvirtino revizijos komisijos protokolą ir pritarė pirmininko ataskaitai. Vedėjas padėkojo lig šiol dirbusiam pirmininkui, paprašė teikti kandidatus į Šv. Kazimiero draugijos pirmininkus naujai kadencijai. Pasiūlyta, kad darbą toliau tęstų Algirdas Vektorius, motyvuojant, kad ligšiolinė veikla visus narius visiškai tenkina ir ne vieną kadenciją ejęs šias gan sudėtingas pareigas žmogus turi daug patirties. Pasiūlyta taip pat 13 kandidatų į draugijos tarybos narius ir 3 į revizijos komisiją. Kol buvo ruošiami slaptojo balsavimo balsalapiai, nutarimų komisija pagal diskusijos metu išsakytus siūlymus, pageidavimus, ataskaitoje pateiktus duomenis, formulavo suvažiavimo nutarimus – naujas gaires tolimesniam draugijos darbui. Pasibaigus rinkimams, nutarimai buvo perskaityti ir visų suvažiavimo dalyvių patvirtinti.

Iš rinkimų komisijos pirmininkės Rūtos Burdinaitės perskaityto protokolo sužinojome, kad Šv. Kazimiero draugijos pirmininku išrinktas Algirdas Vektorius (43 balsai), o tarybos nariais tapo Violeta Andzelytė, Jonas Dabulis, Romas Griškevičius, kun. Jaroslavas Kalinovskij, Onutė Buračiauskienė, Stasė Miliauskienė, Juozas Marcinkevičius, Janina Grigutytė, Elena Vasiliauskienė, Jovita Jančiulytė. Viešai buvo renkama revizijos komisija. Ją sudarė Onutė Skripkienė, Genutė Pakutkienė ir Juozas Kubilis.

Pirmininkui Algirdui Vektoriumi įteikta padėkos ir sveikinimo puokštė. Suvažiavimas baigėsi bendra nuotrauka ir pietumis prie švediško stalo.

LENKIJOS LIETUVIŲ ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJOS IX SUVAŽIAVIME NUTARTA:

1. Toliau rengti ir plėsti Šv. Kazimiero maldos grupės veiklą. Įpareigoti ją vadovauti rožinio maldai spalio mėnesį Seinų bažnyčioje (bent vieną sekmadienį).

2. Skatinti tęsti gegužinių pamaldų prie lietuviškų kaimų kryžių ir Žolinės vainikų pynimo tradicijas.

3. Toliau rengti bažnytinių chorų šventę gegužės mėnesį Žagariuose.

4. Toliau rengti mokyklinio jaunimo žinių ir dailės konkursus apie šv. Kazimierą – Lietuvos ir jaunimo globėją bei kitus Lietuvos šventuosius.

5. Dėti pastangas, kad Seinų kunigų seminarijos absolventai patektų į palaimintųjų gretas, populiarinti jų veiklą, teikti liudijimus apie jų dėka patirtas malones.

6. Vasario 16-osios intencija atnašaujant šv. Mišių metu iškilmingai įnešti Lietuvos vėliavą į bažnyčią ir pagarbiai dalyvauti su ja pamaldose.

7. Dažniau susitikinėti su kaimų bendruomenėmis, organizuoti susirinkimus. Telkti žmones bendrai maldai, aukojant šv. Mišias kaimuose jų intencija.

8. Bendradarbiauti su vietos savivaldybėmis lietuviybės išlaikymo klausimais, remti lietuvius kandidatus rinkimų į savivaldybes metu.

9. Palaikyti lietuvišką spaudą, raginti ją prenumeruoti.

10. Atkreipti Lietuvos valdžios atstovų dėmesį į akivaizdžius lietuvių teisių pažeidinėjimo atvejus Lenkijoje ir Lietuvoje.

11. Skatinti jaunimą dalyvauti lietuviškose bažnytiniuose iškilmėse, atstovauti lietuviams procesijose, vilkinti tautinius drabužius.

12. Daugiau dėmesio skirti bendradarbiavimui su lietuvių kunigais, dirbančiais mūsų krašte, padėti ginti jų interesus ir išlaikyti lietuvių kalbą bažnyčiose.

13. Prie Šv. Kazimiero draugijos sukurti lietuvių atstovybę, kuri gintų lietuvių sielovados reikalus.

14. Tęsti šventkelionių į įvairias Lietuvos šventoves, religines iškilmes organizavimo tradicijas.

15. Įamžinti lietuvių kovotojų-giedotojų už lietuvišką šv. Mišias Seinuose žygdarbi, pagerbiant juos atminimo lenta Seinų bazilikoje.

16. Stengtis, kad šv. Mišios lietuvių kalba Seinų parapijoje vyktų visų bažnytinių švenčių metu, įskaitant ir Dievo Kūno šventę bei Visų Šventųjų dieną.

17. Kreiptis į Seinų kleboną, kad pakeistų lietuvišką šv. Mišių laiką iš 13 val. į 9 arba 10 val.

18. Padėti Žagarių bažnytėlės giesmininkams parengti ir išspausdinti jų giedamų giesmių giesmynėlį, kurį naudotų savo reikmėms.

19. Bendradarbiauti su kitomis Lenkijos lietuvių draugijomis svarbiais mūsų krašto sielovados klausimais.

Ar Lietuvių chartos nuostatos aktualios šiandienos lietuviams, gyvenantiems Suvalkų trikampyje?

Rašinys, laimėjęs II vietą Lenkijos lietuvių draugijos š. m. gegužės 28 d. rengtame lietuvių kalbos ir literatūros konkurse licėjaus moksleiviams

ALBERTAS PUZAUSKAS

Lietuvių chartos nuostatos surašytos ir paskelbtos 1949 m. birželio 14 d. Seinų kunigų seminarijos auklėtinio, prelado Mykolo Krupavičiaus, vadovavusio Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui (VLIK). Dokumente yra 13 nuostatų. Praėjo 70 metų nuo jo paskelbimo. Ar Charta aktuali mūsų krašto gyventojams dabar? Pabandyčiau panagrinti juos ir pateikti savas įžvalgas.

Prieš daugelį metų dėl laisvos Lietuvos vyko karai. Kariavo dėl lietuviškos tautos ir galimybės kalbėti lietuvių kalba. Dabar karų nėra. Didžiausias lietuviškos tautos priešas mūsų krašte tapo mada kalbėti svetimomis kalbomis: lenkų, anglų, vokiečių, prancūzų ir kitomis. Tai vyksta dėl to, kad daugelis mūsų keliauja po įvairias pasaulio šalis ir bendrauja su svetimtaučiais. Kai kuriems iš mūsų atrodo, kad lietuvių kalba visai nesvarbi, bevertė, o kitos kalbos svarbios ir įdomios. Suprantama, kad mokėti užsienio kalbų – labai geras dalykas, bet negalime pamiršti, kad esame lietuviai ir tarpusavyje bendraujame lietuvių kalba. Net su dideliu pasididžiavimu turėtum pristatyti svetimtaučiams lietuvių kalbą. Artimiausi mums svetimtaučiai – lenkai. Mišriosios šeimos, gyvenančios Suvalkų trikampyje, lietuviškos palaikymą supranta ir vykdo įvairiai.

Vieni moko vaikus dviejų kalbų nuo gimimo, kiti kalba tik lenkiškai, nes sako, kad vaikai „prapuls“ su lietuvių kalba. Ir dar kokia gėda, jei kas išgirstų, kad Suvalkuose kalbi lietuviškai. Vieni leidžia vaikams į papildomas pamokas mokytis lietuvių kalbos, kiti neleidžia, nes „nemato reikalo“. Kanadoje gyvenantys lietuviai stengiasi kuo gausiausiai mokytis lietuvių kalbos. Jie nori palaikyti lietuviškas tradicijas. Kartais gali atrodyti, kad Kanada arčiau Lietuvos nei

Pabaigus Punsko lietuvišką licėjų galima daug ką pasiekti. Mokantiems lietuvių kalbą dažnai būna suteikiama daugiau galimybių rasti darbą.

Suvalkai. Mano manymu, kuo toliau emigruojama, tuo stipriau siekiama palaikyti lietuvių kalbą. Šiais laikais spauda lietuvių kalbą pasiekia visą pasaulį labai greitai, nes yra internetas, televizija. Nereikia knygnešių, lietuviški vadovėliai prieinami lengvai. Bet daug kam atrodo, kad visai nieko ypatinga skaityti lietuvių rašytojo knygą. O jau užsienio rašytojo vizija ir kalba – labai svarbu. Bet mes matom, kad lietuvių rašytojų knygoms darosi vis populiareesnės ir dažnai verčiamos į užsienio kalbas. Šių laikų mūsų krašto gerai žinomi

rašytojai, kurie palaiko lietuvių kalbą ir laikosi Chartos nuostatų: Algis Uzdila, Sigita Birgelis ir kiti. Labai svarbi Chartos nuostata yra palaikyti lietuviškas mokyklas. Ar taip Suvalkų trikampyje vyksta? Daug lietuviškų mokyklų uždaryta dėl demografinio vaikų mažėjimo, lietuviškas licėjus Punske junta jaunimo skaičiaus mažėjimą. Bet čia dar slypi kita problema. Taikosi kaskart daugiau tokių, kurie pasirenka vidurines mokyklas lenkų kalba Suvalkuose arba Seinuose. Jiems atrodo, kad lietuviška mokykla nieko gera neduos. Jie nemato pareigos palaikyti lietuvių kalbą. Taip vyksta kaskart dažniau. Anksčiau to nebuvo. Tačiau gerai matome, kad pabaigus Punsko lietuvišką licėjų galima daug ką pasiekti. Mokantiems lietuvių kalbą dažnai būna suteikiama daugiau galimybių rasti darbą.

Išanalizavę Lietuvių chartos nuostatas, galime pasakyti, kad ne visos jos aktualios lietuviams, gyvenantiems Suvalkų trikampyje. Reikia didelio sąžiningumo ir išsipareigojimo mūsų krašto žmonėms, kad saugotų lietuvių tautos vertybes ir perduotų jas kitoms kartoms. Nesigėdykim, kad esame lietuviai, o didžiukimės, kad tokią garbę turime!

Praeities vaizdai dėlionėse

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Spalio 24 d. mūsų visuomenei pristatytos Punsco licėjuje vykusios kūrybinės dirbtuvės „Praeities vaizdai dėlionėse“, kurioms skirtą vaizdo įrašą galima rasti interneto portale punskas.pl. Kodėl apie tai rašau? Todėl, kad ir aš buvau pakviesta ne tik apžiūrėti trečios klasės licėjaus mokinių grupės darbo, bet ir pasidalyti savo nuomone (kuri liko už kadro), pirmą kartą akimis ir rankomis pačiuoju sukurtą dėlionę. Taigi neužrašytą savo žodį mielai perkelsiu į lapą, kad būtų aiškiau, kas ir kodėl sukūrė dėlionę; kas jose vaizduojama ir kur jas galima dėlioti; kokią turi išliekamąją vertę.

Kaip žinia, šiandien Punsco licėjaus moksleivių veikla po pamokų neapsiriboja šokiais ir dainomis. Atrodo, kad dabar jaunimas turi daug

daugiau galimybių rinktis papildomų užsiėmimų nei prieš gerą dešimtmetį. Be to, rodos, moksleiviai patys, niekieno neverčiami, veržiasi į įvairias žinių erdves ir tikrai nenuobodžiauja. Visur suspėja! Šių kūrybinių dirbtuvių vedėja (nors labiau tiktų sakyti „globėja“) – mokytoja Alicija Krauskienė. Jaunimas dirba kūrybinį darbą: pats ką nors susigalvoja arba idėjų pažarsto mokytoja. Tik imk ir rankiok, kurk ir lipdyk! Arba dėliok.

Šį kartą moksleivių grupė ėmėsi netradiciškai dėlioti praeitį ir dabartį – sukūrė tradicines dėliones su neįprastais vaizdais. Ant stalo pabertos dėlionės nepriminė kažkur namų spintoje užkišto 500 ar 1000 kibukų su kalnų ar laivo vaizdais. Nieko panašaus. Moksleiviai dėliojo mūsų

atpasakojama Punsco ir Seinų krašto istorijos dalis. Albumas supažindina skaitytoją su Punsco bažnyčios aikštės, Punsco choristų nuotrauka, kurioje matyti žinomos lietuvių rašytojos Ramutės Skučaitės senelis Miltakis, gyvenęs Punsco „špitolėje“. Čia pat akį užkabina naujų laikų nuotrauka – „špitolės“ lauko durys (aut. Dominyka Pečiulytė). Kyla klausimas – kaip visa tai susiję? Mokyk. Alicija paaiškina labai paprastai: nė vienam mokiniui nebūtų buvę įdomu vartyti senas nuotraukas ir skaityti jų aprašymus. Reikėjo ieškoti sprendimo, kaip jaunimą sudominti savo krašto istorija, kuri paprastai perteikiama vadovėlių kalba neturi jokios prasmės. Sugalvojo, kad senose nuotraukose ieškos iki šių laikų išlikusių elementų arba objektų, sąsajų su menu. Taip sena Punsco bažnyčios aikštės nuotrauka su senąja „špitole“ tapo pirmuoju kelionės tašku, atvedusiu prie nukeltų, bet išlikusių mėlynų jos durų. Durys suveda su senaisiais pastato gyventojais. Jų mėlynumas ir neįprasti sukaltų lentų raštai nukreipia mintis į jų reikšmę. Albume pateikiama durų simbolika, analizuojama jų esmė senajame lietuvių gyvenime, kai durys buvo ne tik vieta, pro kurią patenkama į namus. Durys skyrė dvi skirtingas erdves – namų židinio ir lauko, du gyvenimus – svetimo ir savo, du taškus – pradžią ir pabaigą.

Kitame puslapyje akis numargina mūsų lovatiesė, kuri labai susijusi su anksčiau matyta choristų nuotrauka. Seniau kaimuose statomų vaidinimų metu pasirodydavo ir choristai. Šių artistų scena visuomet būdavo puošiama lovatiesėmis. Ši

Trečios klasės mokinių grupė dėsto dėliones

Alicijos Zimnickaitės paveikslo „Rytas prie ežero“ dėlionė

mada dar ilgai gyvavo mūsų krašte. Galima pridurti, kad ir sąskrydžio scena neapsieidavo be margų lovatiesių. Nuo jų gražiai pereinama prie audinių ir audėjų, vėliau ir prie senos žmonių aprangos. „Viskas siejasi, – pasakoja mokyta. Alicija. Audėjoms reikėjo ir lovatieses, ir sunkius sijonus išausti“. Austi ramiai ir susikaupus, kaip tai darydavo maldoje paskendusios moterys nufotografuotoje Seinų bazilikoje. Iš tiesų visas albumas – tarsi nematomų karoliukų grandinė, kur viskas susiję, o sąsajos lavina vaizduotė, mąstymą ir atmintį.

Kituose puslapiuose skaitytoją pasitinka užduotys, susijusios su ką tik verstos istorijos elementais. Galima pasijusti lyg mokykloje – tokioje kaip senoji Seinų „Žiburio“ gimnazija Lazdijuose fotografijoje arba naujame „Žiburio“ gimnazijos pastate Seinuose. Kiek pasukus galvą vėl galima pasileisti į fantazijų pasaulį, pasigrožėti M. K. Čiurlionio, Dzūkijos krašto atstovo, paveikslų nuotraukomis. Iš jų išnyra jo tapytas kūrinys „Pilies pasaka“ mokytojo Jono Stoskeliūno eilėse.

Toliau patenkama į naujųjų laikų meną. Akis nuspalvina Alicijos Mankauskaitės grafika „Svajok“, kuriai mokyta. Gražina Kibyšienė sukūrė eiles, ir Alicijos Zimnickaitės paveikslas „Rytas prie ežero“, pagal kurį turėjau malonumą sukurti tekstą „Ar matei?“ Natūraliai kyla klausimas, kaip rašomą tekstą susieti su paveikslu ar grafika?

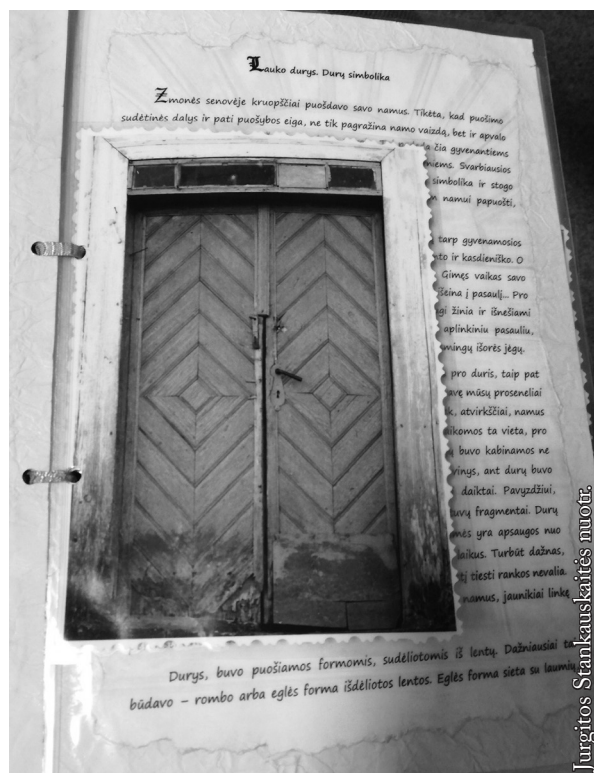
Sąsaja svarbi, kai viskas albume sudėliota tam tikra tvarka. Pirmiausia reikia sudėti dėlionę, atidžiai apžiūrėti nufotografuotą meno kūrinį, pabandyti jį suprasti, paanalizuoti ir tik po to eiti prie teksto. Eilės arba sakiniai gali atverti dar kitokį kūrinio supratimą, atkreipti dėmesį į dalykus, kurie kitam skaitytojui galėjo būti svetimi ir neatrasti. Taigi albumas atveria beribio mąstymo ir mokymosi galimybes.

Užvertus paskutinį puslapį, negalėjau mokyt. Alicijos nepaklausti, kaip jiems pavyko sukurti albumą, kurį žiūrėti reikia pradėti nuo dėlionės. „Prieš kelerius metus lankiausi Pagėgių bibliotekoje, kur vyko fotomenininkės Lilijos Valatkienės nuotraukų paroda. Ji sukūrė šiuolaikinių Lietuvos menininkų paveikslų dėlionių. Pamačius, kaip jaunimas domisi jomis, kilo mintis ir mūsų mokykloje ką nors panašaus sukurti. Nieko nelaukdamas paklausiau Lilijos, ar sutiktų mums pagaminti dėlionės. Ir sutiko“, – pasakojo kūrybinių dirbtuvių vadovė. Dėlionėms sukurti reikėjo lėšų. Šią problemą išsprendė Punsko savivaldybė, finansiškai padėjusi sukurti 12 dėlionių.

Mokytojos Alicijos globojami moksleiviai, galima

sakyti, įgyvendino nuo pavasario ruošiamą projektą, kuris dabar galės keliauti iš vienos į kitą mokyklą, iš vieno į kitas rankas. Jo negalima pavadinti „kažkokiu“ albumu. Tai mokomoji priemonė, kuri padeda veiksmingiau, greičiau ir lengviau sužinoti apie savo kraštą. Pasirinkti vieni svarbesnių Lenkijos lietuvių krašto objektai nejučiomis veda prie platesnės istorijos, pasakojančios apie lietuvių buitį, kasdienybę, religiją, švietimą, meną. Albumu siekiama daugiau sužinoti apie savo krašto istoriją, kuri yra kiekvieno mūsų pradžių pradžia. Jos mokytis ir ją suprasti lengviausia savo gyvenamosios vietos pavyzdžiais, praeitį lyginant su dabartimi.

Jeigu kada nors šis albumas pateks į jūsų rankas, nepagailėkite laiko sugrįžti į vaikystę, užsiversti dėlionės kibukais ir sužinoti daugiau nei gali sužinoti paprastas studentas. Šios vietos istorijos aprašymų nerasime nė viename pasaulio vadovėlyje. Pačių rankomis suvarstytus karoliukus turime patys išvarstyti, sunerti ir mokėti papasakoti savo žodžių spalvomis.

„Špitolės“ durų nuotrauka (daryta š. m. gegužę) albume

GYVENIMAS – TAI SAPNAS

Pamąstymai po Vėlinių koncerto

JOLANTA MALINAUSKAITĖ-VEKTORIENĖ

*Gyvenimas – tai sapnas.
Kalnely supasi žiedai nuo vėjo,
Laiko rimty sustingo medžiai
Lyg raidės marmuro luite.
Žmogau, žmogau, ar daug
Tave šitam sapne mylėjo?
Jei taip, laimingas tu ir ten,
Kitoj tikrovėj, po žeme.*

L. Milčius

Gyvenimo ir mirties temos variacijų ir interpretacijų Vėlinių koncertuose būta daug ir įvairių. Kaip režisieri, visada norisi atrasti dar vieną rakursą, kurio linkme nukeliautų visa renginio koncepcija. Šiomet mintį teko... susapnuoti, ir tuo režisūriniu raktu tapo „sapnas“.

„Sapnų tinkluos arba gerai, kad... gaila, kad... tai tik sapnas“ – taip

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

pavadintas 46-asis Vėlinių koncertas vyko spalio 31 d. Punsko lietuvių kultūros namuose. Scenoje pasirodė dalis Klojimo, „Kregždės“ ir „Kregždutės“ teatrų artistų bei mūsų krašto muzikuojantis jaunimas, kuriam vadovavo Arnoldas Vaznelis. Multimedijų ir filmuotos medžiagos autorius – Lukas Berneckas. Minėtuvėms tekstus parengė Asta Pečiulienė, o juos įgarsino – Raimundas Venslauskas. Suburta komanda atkakliai dirbo, kad tas vienkartinis ir nepakartojamas renginys paliestų žiūrova, nukeltų jį į sapnų pasaulį.

Žmogus yra didžiulis stebuklas. Tiek daug sistemų dirba jam to nesuvokiant, vyksta cheminės reakcijos, ląstelės miršta ir gimsta iš

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

naujo. Mikrovisata jame, o sapnas – tai plyšelis, kuris leidžia pasižiūrėti, kas ten vyksta. Miegant atsiveria paslaptingi pasąmonės klodai, kuriuose slypi neatskleisti žmogaus gebėjimai. Sapne išnyksta erdvės ir laiko pojūtis, ribos tarp praeities, dabarties ir ateities. Rytų religijos gyvenimą vadina sapnu. Kuriant scenarijų nemažai dėmesio skirta psichoanalitikų Froido ir Jungo pasąmonės ir sapno suvokimui. Ieškota atspirties taškų Rytų religinėse dogmose bei indėnų tikėjimuose. Galop koncerto simbolis – sapnų gaudyklė, kilusi būtent iš Amerikos indėnų pasaulėžiūros. Jie pirmieji pamėgino valdyti sapnus. Pagal jų tikėjimą, nakties oras kupinas gerų ir blogų sapnų. Šamanai sukūrė sapnų gaudykles, kurios kabinamos virš miegamojo vietos ten, kur jas gali apšviesti pirmieji ryto saulės spinduliai. Per tinklėlį praeina tik tie sapnai, kurie buvo pranašingi. Blogus sapnus pagauna gaudyklė ir juos sunaikina ryto saulė. Sugautas sapnas daugiau nebeskraid. Mūsų kultūroje su miegu siejamos lopšinės – būtent jos ir buvo muzikinis reginio leitmotyvas. Juk išlikęs ir posakis „užmigo amžinuoju miegu“...

Gyvenimas – tai sapnas. O jei mes visi sapnuojame tą patį sapną – vadinasi – tai realybė. Anot S. Dali, tai ką mes vadiname realybe, gali būti dar didesnė iliuzija negu sapnas. Jei mirties patale užmiegame amžiams, tai gal tada amžinai ir sapnuojame, o tas anapusinis pasaulis tampa kitu gyvenimu ir kitu sapnu? Atsakymo nežinome. Bbelieka kuo nors tikėti. Mes scenoje patikėjome, kad esančių ir išėjusių sapnai – tai mūsų gyvenimai, istorijos, nuotrupos ir akimirkos. Patikėjome, kad nereikia liūdėti tų, kurie išėjo, o džiaugtis tuo, kad buvo

su mumis. Patikėjome, kad baltumas, plunksnų lengvumas, „cirko artistų“ žaismingumas, spalvotų pagalvėlių paprastumas, nutapytas auštantis saulėtas rytas – apvalo prieš Vėlinių šventes. Scenoje esantys patikėjo. O žiūrovai?

Ačiū visiems, kurie padėjo sukurti tą „tikėjimą“ sapnais – Daivai, Darijai, Simonai, Gintarei, Ievai, Gabijai, dviem Gretoms, dviem Viktorijoms, Gabrielei, Arnoldui, Edvinui, Rimui, Mangirdui, Tomui. Ačiū Lukui, kuris J. Degutytės ir L. Milčiaus eilėraščius pavertė vaizdais. Ačiū Arnoldui, už krūvą minčių, pasiūlymų, muzikos aranžuotes, natas, atliktą vaidmenį ir sudainuotas dainas, už Gabijos, Aleksandros, Dianos ir Aidžio subūrimą talkon. Ačiū bendradarbiams už talkinimą. Ačiū rėmėjams – Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administravimo ministerijai. Ačiū tiems, kurie dalyvavo eisenoje į kapines, parymojo prie Klemenso Jurkūno kauburėlio, degino senus medinius kryžius.

*Ir Dieve duok, kad būčiau
Kuo ilgiau šiame sapne,
Kur kvepia liepos medumi, išplaukia
vasarąjus
Ir saulės spindulius jaučiu savam veide...*

L. Milčius

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Michalina Marcinkevičienė

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

*Į dainą sudėsiu vasaros džiaugsmą,
Ir švelnų kvėpėjimą, dvelkimą žiedų.
Į dainą sudėsiu ir veriantį skausmą,
Kai sieloje būna graudu...*

Artėjant gražiam auksiniam rudeniiui 2019 m. rugsėjo 30 d. žemišką gyvenimą paliko smulkutė, bet visada tvirta Žagarių kaimo darbšti gyventoja Michalina Marcinkevičienė.

Michalina Marcinkevičienė-Nevulytė – visada kuklutė, smulkutė, bet žavėjo savu stiprumu ir sugebėjimu atlaikyti gyvenimiškas negandas.

VAIKYSTĖJE

Michalina, vadinama Mikase – antrasis gausios Vinco ir Marytės Nevulijų vaikas gimė 1937-12-24 Kalinavo kaime, Punsko valsčiuje. Augo su vyriausia sese Danute, jaunesniu broliu Kostu (mirusiu netikėtai 1992 m.) ir Juozu bei Jeronimu, jaunesnėmis sesėmis Janina ir dvynukėmis Gražina ir Halina. Tėvų 12 ha ūkis Kalinavo kaime mažai davė pelno, tad Mikasei kaip vyresnei nuo mažens teko daug talkinti tėveliui vyriškuose darbuose ir jaunystės pradžioje ieškotis papildomo uždarbio, todėl ji Ožkinių kolūkyje dirbo su ūkininkų vaikais mokytoja ir aukle. Tėvelis buvo 14 metų vyresnis už mamą: jis nugyveno 71 metus, o mama sulaukė 89 metų. Mikasė minėdavo ir savus senelius Adomą ir Magdutę Nevulius, kurie sulaukė gražios senatvės ir išliko jos atmintyje iš vaikystės.

BROLIAI IR SESĖS

Apie savą vaikystę Mikasė pasakojo: „Maža būdama labai mylėjau

dainas ir dainuoti mėgau. Šeimoje buvau ne vyriausia, bet tėvo ranka, o vyriausia sesė Danutė Dzemionienė – silpnesnė, smulkesnė, jos gailėjome, neėmėme prie didelių darbų, o kiti už mane jaunesni: brolis Kostas, sesuo Janutė dar jaunesnė, Juozas, paskui Jeronimas ir jauniausios dvynės Gražina ir Halina. Dainuodavome eidami į laukus, mamutė, kai užtrauks, ir jau eina daina paskui dainą. Sunkus jos buvo gyvenimas ir ne visada gerai dainavosi... Kai mokytojas Lisakauskas tuokėsi Punske, mes vaikai jiems prie bažnyčios padainavome. Iš Kalinavo anksti tada ėjome į Punską, kad rytinėse mišiose būtume, o komunizmo laikais rytinės ankstyvos pamaldos būdavo. Su savo broliu Kostu Nevuliu buvome mokytojo Juozo Vainos prikalbinti – nuėjome į besikuriantį Punsko licėjų, tik aš dėl ligos nebaigiau, o brolis ir sesės dvynės baigė vėliau šį licėjų“.

IŠ KALINAVO Į ŽAGARIUS

Mikasė, sulaukusi 20-ties, ištekėjo už Stasio Marcinkevičiaus iš Žagarių kaimo per naujuosius 1957 m. Tikėjo, kad ir judviejų gyvenimas bus gražus ir džiugus, kaip ir josios žiemos mėnesio gimtadienis bei sutikti per jungtuves Naujieji metai, bet deja, likimas atnešė daug ašarų, daug netikėto skausmo jai ir judviejų vaikams, artimiesiems.

Ilgai vyrui negrįžtant, nors nuojauta kuždėjo, kad atplauks kruvina kraujo puta, bet ji vis tiek kasdien po keliskart viltingai daugiau nei trejetą metų su nerimu širdyje žvelgė ežero melsvų gelmių link ir tikėjo, kad grįš su pieno puta sveikas ir gyvas... Likimas kitką lėmė... Teko likti vienai ir nešti našlės dalį.

Anksti ir netikėtai liko našlė, tolokai nuo gimtų namų. Ant vienu pečių šeimos rūpesčiai – dar sunkesni, džiaugsmas abiem tėvams visada būna malonesnis... Deja, liko viena su pulkeliu vaikų. Slaugė ir rūpinosi susirgusiais uošvais, turėjo visur suspėti, galynėjosi su galybe darbų ir pareigų, anksti kėlė, vėlai gulė, nors po dienos darbų visada būdavo pavargusi, bet dėkodavo Dievui už praėjusią dieną ir atliktus, kartais nebaigtus darbus, prašydavo palaimos kitai dienai, ir taip diena iš dienos, po vakarienes kasdiena peržegnojusi vaikus, krisdavo lovon tarsi akmuo, bet atsigulusi vis žvelgė dangun, iš kur sulaukdavo tarsi vyro pritarimo ir Dievo palaiminimo kitai dienai. Nelengva našlės dalia, bet turėjo ištvirti, darbai nelaukė ir namuose, ir laukuose, visada buvo dėkinga padėjusiems, gelbėjusiems. Vilties suteikdavo augantys vaikai, skatino juos mokytis, kad nereikėtų ūkyje sunkiai dirbti žemę, visi gerai mokėsi ir tai teikė jų mamai daug džiaugsmo. Po pamokų vaikai talkino šieną grėbti, vežti, bulves kasti ir atliekant kasdienę ruošą. Mamai vis rūpėjo, kad jie neatsilikytų moksle, tad neatitraukdavo savo atžalų nuo mokymosi. Pati stengėsi nudirbti ūkio darbus, kad tik vaikai laiku paruoštų namų darbus, neapleistų pamokų. Gražūs aplinkos vaizdai gerino nuotaiką ir nuteikdavo kitai dienai.

Mano Staselis išėjo iš namų 1981 m. birželio 19 d. Išėjo ir neparejo. Jo kūną žvejai aptiko praėjus trejiems metams trims mėnesiams ir penkioms dienoms – 1984 m. rugsėjo 24 d. Atpažinau jį tik iš sudūlėjusio švarko skiautelės.

Likusi jauna našlė su pulku

Michalina Marcinkevičienė

vaikelių, sunkiai sudurdavo galą su galu, bet nepalūžo, nors dažnai kasdienės ašaros tvindė akis, bet jas kruopščiai slėpė nuo vaikų. Ji – visada stropi, darbšti – viltingai žvelgė į augančias atžalas, tikėjo Dievo galybe, nors teko sunkiai dirbti, bet įstengė nugalėti visus sunkumus ir nesėkmes, ir smagi kaip vijurkas ir laukuose, ir namuose, rodos, kad iš pačios gamtos gauna jėgų, nes nepavargdama sukosi kaip gera šeiminiškė ir visada turėjo šeimai duonos ir gero maisto. Talkoms samdėsi ir ne sykį sulaukdavo giminių ir kaimynų pagalbos. Sunkiomis dienomis Dievas, malda, bažnyčia jai visada teikė didžiausią paguodą ir malšino vyro netekties skausmą. Vis sakydavo, kad daina jai padėdavo įveikti nesklandumus. Sesės ir jos broliai pagal galimybes retkarčiais jai padėjo, talkino ir kaimynai. Jie visada skaniai būdavo Mikasės pavaišinami, stengėsi ji nelikti niekam skolinga, visada gražiai visiems padėkodavo už kiekvieno pagalbą. Nenorėjo niekada žmonėms likti skolinga, todėl vyrui

žuvus išlaikė B ir T kategorijų vairavimo teises ir daugiausia pati traktoriumi dirbo 17 ha žemę, taip pat vairavo ir mašina.

SENATVĖJE

Mėgo pabūti su žmonėmis, kad nesijustų vieniša. Nemėgo vienvėsvės, tad užaugus vaikams daug metų giedėjo Žagarių chore. Pernai dalyvavo Vysk. Antano Baranausko fondo ir Metelių kaimo bendruomenės „Tarp Dusios ir Metelio“ projekte „Čia gyvename – čia bendrai veikiame“. Visada žvali, smagi. Prieš keletą metų dažnai atvykusi į Seinus užeidavo į Lietuvių namus šiaip pasikalbėti, pasidžiaugti. O pas ją apsilankius, visada svečias buvo pavaišinamas ir taip pat maloniai užkalbinamas. Vis kalbino ir kvietė pasigrožėti jos gėlėmis, nes senatvėje augino ir prižiūrėjo galybę gėlių savoje sodyboje, kurią paveldėjo jauniausia iš jos dukrų dvynių Genutė su šeima. Kitiems vaikams paskyrė po gabalėlį paežerės, kuri visiems primins šiame Stabingio ežero vandenyje žuvusį jų tėvelį. Vaikai – didžiausias josios turtas ir paguoda, didžiavosi jais ir jų pasiekimais, nes visi mėgo mokytis, visi darbštumu pasižymėjo, dėkojo ji vis Dievui už vaikus ir didelis išgyvenimas jai buvo sūnaus Romo mirtis 2018 m.

IŠ MICHALINOS MARCINKEVIČIENĖS PASAKOJIMŲ

Apie savo vyrą Stasį ir nelengvą gyvenimą

Stasys buvo gabus jaunuolis, pasimokęs – truputį mokytojavo, dirbo atsakingą darbą seniūnijoje, mokė vaidinimų, turėjo ir auksarankio rankas – kalvėje nukaldavo daug ūkiui reikalingų dalykų. Buvo didelis patriotas, per tai ir ne laiku mirė neiškiomis aplinkybėmis.

Mikasė su būsimu vyru susipažino konferencijoje Seinuose. Susipažino me Rūgpiūčio konferencijoje, į kurią

buvau pakviesta su kitais mokytojais kaip Ožkinių kolūkyje veikusio vaikų darželio auklė. Jis buvo vyresnis už mane, bet sutarėme ir susituokę gyvenome Seinuose, kur jis dirbo valdišką darbą (buvo Seinų apskrities tarybos pavaduotoju, o po valdiško darbo važiuodavo į kaimą padėti tėvams ūkyje. Taip pat vakarais suburdavo jaunimą, rengė vaidinimus su Žagarių jaunimu, pasirodydavo Kuliešių kluone įrengtoje scenoje, Krasnagrūdės dvarelyje ir kitur. Stasio tėvai tikėjosi ūkininkavimą pavesti vyriausiam sūnui Juliui, bet šis išvyko į Poznanę mokytis ir baigęs mokslus pasiliko Poznanėje. Stasys buvo po Juliaus, o jaunesnis Antanas išėjo į žentus pas Ramanauskus į kaimyninį Dusnyčios kaimą. Vincas pasiliko Vroclave, kur pasižymėjo patriotine veikla tarp lietuvių. Vinco žmona buvo Popeliūtė iš Dusnyčios. Jie turėjo sūnų ir dvi dukras. Vincas mirė praėjus mėnesiui po Stasio laidotuvių. Jauniausias Stasio brolis Alfonsas jau palankesniais laikais tapo tikras išsilavinęs mokytojas, mokytojavo Ramoniškių, Žvikelių, Aradnykų mokyklose, vėliau – Navinykų mokykloje dirbo mokytoju ir direktoriumi.

Naslė

Mikasė viena liko būdama 44 metų. Stebuklingai susitvarkė su mažais vaikais. Anksti netekusi vyro, sakydavo, kad dėkoja Dievui, jog jos šeima ištvėrė sunkius nepriteklius laikus. Kai neteko tėvelio, jauniausioms dvynėms Stasytei ir Genutei buvo po septynerius metukus. Visko buvo, ir nusivylimo akimirky... Žinojau, kad negaliu išvien liūdėti, nes tai negelbės kasdienybėje. Geru metu gavusi paskyrą ėmiau skolon traktorių, vėliau susipirkome visas mašinas prie traktoriaus, automobilį. Išmokau ne tik vairuoti, bet ir traktoriumi dirbti žemę. Netikėtai sudegus tvartui, su vaikais ir kaimynais pastatėme naują, o prie senosios trobos iškilo naujas nedidelis gyvenamasis namas. Kad

Marcinkevičių šeima

nestigtų maisto ir paskoloms mokėti pinigų, auginome kiaules, galvijus parduodavau. Mylėjau arklius. Išėjusi pensijon, labai norėjau nuvykti į Romą ir padėkoti Dievui prie popiežiaus sosto už suteiktą stiprybę ir palaimą mūsų šeimai. Ir ši svajonė išsipildė. Taip pat apkeliavau ir visas Baltijos šalis. Sveikatai gerinti važiuodavau kasmet į Druskininkų sanatoriją. Ačiū mano vaikams. Ne kartą buvau Suomijoje pas sūnų Gedą. Skaičiau daug knygų.

Michalina džiaugėsi anūkais, jau ir proanūkių teko jai sulaukti. Ne sykį pasidžiaugė vaikų pasiekimais.

Stasio ir Michalinos Marcinkevičių šeimoje užaugo sūnūs: Juozas, Romas, kuris mirė 2018 m, Jolanta, Gediminas, ir dvynukės Staselė ir Genutė. Vyriausias sūnus Juozas įgijo archeologijos daktaro laipsnį, parašė knygų, dėsto Poznanės universiteto Baltistikos katedroje. Vedė Ireną Kalesinskaitę iš Ramonų ir užaugino 5 sūnus. Visi šneka ir puoselėja senelių gerbtą lietuvių kalbą. Sūnus Romas taip pat mokėsi Poznanėje sporto specialybės. Už gerą mokymąsi jam buvo skirtas prizas studijas tęsti Leningrade. Ten įgijęs fizinio lavinimo specialybę sugrįžo

gimtinėn, vedė Ireną Valinčiūtę ir gyveno (mirė prieš metus) Punske su keturiais sūnumis, kurių kultūrine veikla ir mokslo pasiekimais ne kartą išgirdusi pasidžiaugiu. Dukra Jolė dirbo mokytoja Aradnykuose, Navinykuose o dabar išėjo į anksčiau pensiją, gyvena Punske. Ištekėjusi už Punsko bažnyčios choro vargonininko Eugenijaus Parakevičiaus, užaugino tris dukras. Labiausiai pasiilgstu toliausiai nukeliavusio Gedimino. Jis baigė aukštąjį mokslą Suomijoje. Jau daugiau kaip 20 metų ten gyvena ir dirba gamykloje, kur aptarnauja kompiuterines stakles. Namuose liko viena iš dvynukių – Genutė. Kita dvynė Stasė (Margevičienė) su šeima gyvena Dusnyčioje. Džiaugėsi vis Michalina, kad vaikai gerai išsimokslino, pasidžiaugė vaikų vaikais: 18 anūkų, iš jų 4 mergaitės.

Vaikai maži dar buvo kai pas mus apsistodavo ir dažnai nakvodavo garsus mokslininkas profesorius Falkas. Su studentais iš Švedijos, iš Londono per vasaros atostogas tai gal per 16 metų atvažinėdavo į Žagarius ir kitus kaimus, daug surinko duomenų apie mūsų lietuvišką kraštą ir apie Vygrius, rinko pasakojimus, dainas, ir tyrė slavistiką mūsų krašte.

Čia Žagariuose, kai vaikai išsimokė ir išėjo savo duonelės, ir viena likau, eidavau su kitais Krasnagrūdoje ir dainuodavome, repetavome, giedojome Marijos garbei. Pamokydavo chorvedys Wojciech Szreder. Jis atsikėlė iš Kurpių – ten panašūs kaip lietuvių papročiai.

Vyro giminė iš Pažapsių

Marcinkevičių Pažapsiuose buvo daug šeimų. Iš čia kilę ir mano vyro Stasio tėvai. Marcinkevičiai į Žagarius atėjo iš Lietuvos, iš Pažapsių kaimo. Kąkada dviese broliai – būsimas mano uošvis vaikystėje su savo jaunesniu broliu – ganė Berznyko klebono gyvulius. Šis mano vyro tėvas Stasys Marcinkevičius (gimęs 1902 m.) atėjo užkurion į Žagarius). Jo tėvas, t. y. mano vyro senelis, Mykolas vedė antrą žmoną, iš Lietuvos kilusią bajoraitę Kijrauskaitę, kuri pagimdė Stanislavą (Stasį) ir dar 3 vaikus.

Apie vyro tėvus

Mano uošvis, kaip ir mano vyras, Stasys Marcinkevičius šiame Krasnagrūdės dvarelyje su Česlovu Milošu kalbėjosi ne sykį lietuviškai, todėl žinau, kad jis mokėjo gerai ir lenkiškai, ir lietuviškai.

Dar vienas gražus uošvio Stasio Marcinkevičiaus poelgis, kai liko maži broliukas su sesute, našlaičiai Pakutkai iš Zoleckų, mano uošvis padėjo juos auginti. Ne sykį klausiau, kaip susitvarkė. Sakė, kad tai jo pareiga, nes tie našlaičiai – pusseserės vaikai. Dar ir jos sesuo padėdavo. Berznyke daugiausia lietuvių iš Lietuvos buvo priėję, ir beveik visi sulenkėjo po to, kai uždraudė lietuviškas pamaldas.

Mano vyro Stasio tėvai – Stasys ir Ona (Jakubauskaitė, vadinamųjų „Jakubauskų nuo kalno“ dukra). Marcinkevičiai nuo 1941 m. keletą metų praleido Lietuvoje išvežti, užtat Stasys kažkiek Lietuvoje mokėsi, bet ten mokslo nebaigė. Grįžęs jis mokėsi žvejų mokykloje Gižycke ketverius metus. Ten pasipainiojusi čigonė išbūrė, kad turės didelę šeimą

ir atspėjo nelemtą mirtį – kad mirs sulaukęs 51 metų. Kadangi gyveno prie pat Stabingio ežero ir be galo mylėjo vandenį, skirdavo žuvų rūšis ir nardė kaip žuvis nuo mažens. Jam, kiek pasimokiusiam pokariu, kai trūko mokytojų, pasiūlė mokytojauti. Jis buvo labai apsiskaitęs ir mylėjo knygas. Mokė vaikus anuomet veikusiose mokyklose: Radžiūčiuose, Krasnave, Bubeliuose, Aradnykuose.

Tėvų ūkis nebuvo didelis – 14 ha. Ir tėvelis jam talkino. Daug dirbo arkliais, tad darbus nebuvo sunku nudirbti. Vėliau nupirko dar 4 ha. Stasio tėvas mirė 1979 m. Mama labai išgyveno Stasio žūtį (1981) – nuo sielvarto susirgo nepagydomai ir mirė po penkerių metų – 1986 m.

Marcinkevičiai Žagariuose

A. a. Petras Dapkevičius pasakojęs, kad Žagariuose Marcinkevičių sodyba buvo įsikūrusi toliau nuo pagrindinio kelio, rytiniame Stabingio ežero krante. Šeima ir jų pavardė nuo seno buvo žinoma Žagarių kaime ir apylinkėje. Marcinkevičiai buvo geri giesmininkai, darbštūs žmonės, mūsų krašto šviesuoliai ir karšti lietuviai, patriotai. Alfonsas – mokytojas, Vincas – lietuvių draugijos aktyvus veikėjas Vroclave. Stasys ir labiausia jo brolis Vincas būrė Žagarių jaunimą vaidinimams. Jų dėka daug vyko pasirodymų. Nesvarstęs, kad tėvas kažkada gali liepti jam grįžti ūkininkauti, mokėsi, dirbo atsakingą darbą: nuo 1956 m. ėjo Seinų apskrities administracijos viršininko pavaduotojo pareigas beveik per dvejus metus, kol lenkai atsitokėjo, jog jis esąs lietuvis ir greit įsodino tame poste lenką. Kadangi kaimuose labai trūko mokytojų, mokytojavo nors kiek išsilavinę žmonės, dažnai ūkininkų sūnūs, o dukros pokariu dar retai taikėsi, kad eitų mokytojauti.

Tragiškas buvo Stasio likimas

Kartą išėjo iš namų ir jau nesugrįžo. Ilgai vyko paieškos, bet veltui... Net galvota, kad Stasys paslapčia išvyko Švedijon, nes palaikė ryšius su garsiu švedų mokslininku prof.

Knutu Olafu Falku.

...niekas iš artimųjų nežinojo kokiomis aplinkybėmis Stasys žuvo Stabingio ežere, kur labai mėgdavo žuvauti. Iki šiol niekas netiki, kad jis pats galėjo žūti... (apie tai rašyta ir „Aušroje“, 1998/1, p. 22–26, 1998/2, p. 19–22).

Žagarių skyrius. Stasys Marcinkevičius – mokytojas

A. a. Petras Dapkevičius pasakojęs, kad Stasys Marcinkevičius buvo jo mokytojas, kai mokėsi Aradnykuose. Jo tėvas (kaip ir jo vaikai) buvo didelis patriotas. 1930 m., minint kunigaikščio Vytauto Didžiojo mirties 500 metines, Žagarių kaime, kaip ir kituose, imta statyti kryžius. Nebuvo paprasta iš valdžios gauti leidimą, nes tai Lietuvos garbei. Žagarių Šv. Kazimiero draugijos skyriaus susirinkime buvo nutarta kaimo centre, prie pat kelio, pastatyti paminklą, skirtą Vytauto Didžiojo mirties metinėms pagerbti. Lėšų rinkta iš parduotų bilietų per kaimo vaidinimus ir koncertus. *Cia reikia priminti, kad tais laikais Žagarių jaunimas, iš jų ir mano tėvas Kazimieras Dapkevičius su sese Ona, garsėjo meno saviveikla. Kai trūko lėšų, kiekviena šeima aukojo po keturis prieškarinės Lenkijos zlotus. Palyginti daug, nes darbininkas, samdomas rugių kirsti, gaudavo vieną zlotą už visą darbo dieną.*

Paminklas buvo užsakytas vienose Suvalkų dirbtuvėse. Kai jau buvo pagamintas, kaimo vyrai arkliais kinkytu vežimu naktį paminklą parsivežė, o neturėdami leidimo, paminklą paslėpė Duselio ežero Antanavičių salelėje. Ir tik tai 1936 metais, gavus leidimus, paminklas buvo pastatytas. Tuomet Šv. Kazimiero draugijos Žagarių skyriaus pirmininkas buvo Bronius Petruškevičius, o sekretorius – Kazys Dapkevičius. Pamatus paminklui išliejo Stasys Marcinkevičius (Stasio tėvas). Paminklą pašventino kunigas Vincentas Astasevičius iš Seinų. Už lietuvišką užrašą ant kryžiaus: „Auka Liet. šv. Kaz. D-jos Žagarių kaimo skyrius. 1933 – 1934, šv. Metai“ buvo tardomi visi, o paminklo statymo iniciatorius –

mano tėvas Kazys Dapkevičius – buvo suimtas ir kalinamas Kartuzų Berezoje.

Apie Stasio ir Onos (Jakubauskaitės) Marcinkevičių šeimą Stasio sesuo a. a. Ona Kuliešienė (Marcinkevičiūtė) pasakojusi, kad jų šeimoje brolis Julius buvo vyriausias, paskui ji, Stasys, Antanas, Vincas, o Alfonsas – jauniausias. *Tėvelis vis eidavo giedoti per šermenis, ir kai džiova numirė tėvuko pusseserė Pakutkienė iš Aukštakalnio, auginusi du našlaičius (jos vyras anksčiau buvo miręs), per šermenis vyrai pagiedojo rožančių, pasitarę nutarė, kad mūsų tėvelis turi paimti tuos vaikus globoti, nes jų močiutė ir mano tėvo mama – seserys. Taip ir buvo. Aš labai apsidžiaugiau, kad turėjau naują sesutę. Marutė tada jau ėjo į ketvirtą klasę. Už mane 9 metais buvo vyresnė, o Vladukas buvo pirmoje klasėje (gimęs 1926 m.). Kai mus išvežė Lietuvon, tuos vaikus sykiu pasiėmėme. Vladukas padėdavo tėtui paakėti. Gyvenome prie Marijampolės, o paskui Paberžėje prie Vilniaus. Ten lankėme mokyklą. Kai grįžome iš Lietuvos, namus radom tvarkingus kaimynų Antanavičių dėka, kurių Onelė mūsų namuose per karą pagyvendavo, prižiūrėdavo mūsų namus, todėl namai liko nesunaikinti arba nenugriauti kaip kitur. Našlaitė Marutė iš mūsų išėjo turėdama 20 metų. Ją pasiėmė jos tėvo sesuo, gyvenanti Varšuvoje (buvo ištekėjusi ten už karininko, jam žuvus, parvyko į Seinus ir pasiėmė Marutę). Paskui sužinojome, kad Marutė ištekėjo už Lietuvos prūso.*

Iš Lietuvos grįžome beveik tuščiomis, reikėjo prasigyventi. Mūsų senelis, kaip ir mano brolis taip pat vardu Stasys, gabūs buvo staliai – mokėjo statybos ir staliaus amato. Grįžę iš Lietuvos savo rankomis ir darbu sutvarkė namus, išdirbo dirvonus, išdirbtoje žemėje gerai derėjo kviečiai ir rugiai – buvo ko valgyti. O mano brolis Stasys savarankiškai, o gal kažkur nusižiūrėjęs, pasidare kalvę ir padarydavo ko reikia ūkiui. Mama buvo didelė verpėja, priverpdavusi mezgė. Išmokė ir mus.

Kaimynė Zosė

RŪTA BURDINAITĖ

Pažinojau ją nuo vaikystės. Kartu su kaimynų vaikais augome ir beveik kasdien vienuose ar kituose namuose susitikdavome pažaisti. Seniau kaimynai būdavo beveik kaip šeimos nariai – ir prie darbo, ir džiaugsme, ir varge pirmieji pagalbininkai. Atrodo, kad ir kaimynė Zosė (nes niekas kaime oficialiu Zofijos vardu jos ir nevadindavo) visada buvo šalia, ir net nepastebėjau, kada mes užaugome ir subrendome,

o jinai sulaukė garbaus amžiaus ir tapo vyriausia Vilkapėdžių kaimo gyventoja. Kai paskutinį kartą ją aplankiau ir linkėjau sulaukti šimto, jinai paabejojo, kad tai dar 10 metų – ilgas laikas, vargu ar pavyks.

Zofija Brazauskaitė-Vaznelienė gimė 1928 m. Pelelių kaime, Reginos Koronkevičiūtės ir Silvestro Brazauskų šeimoje. Jos motina buvo kilusi iš Liubavo, o tėvas užaugo Kreivėnų (prie Rutkos Tartak) kaime, kunigo

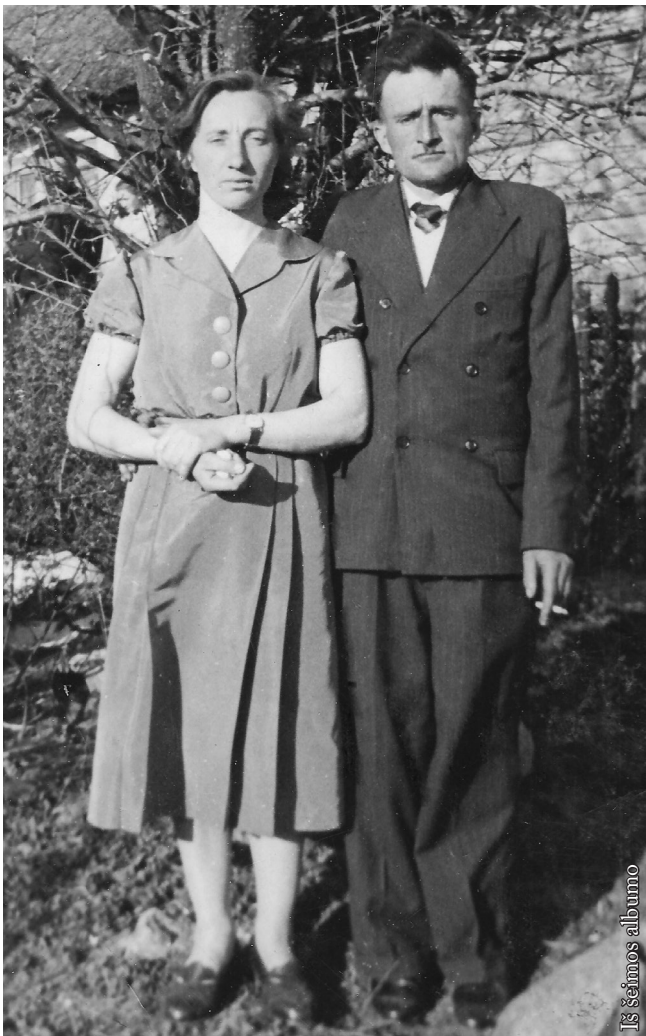
Igno Dzermeikos tėvų kaimynystėje. Ten gimė ir pirmieji iš devynių šios šeimos vaikų. Užaugo penki broliai ir dvi seserys, o Zofija buvo iš jų jauniausia. Ji išvydo pasaulį jau Peleliuose, o jos krikšto mama buvo kaimynė Anelė Sidaravičiūtė-Pachuckienė. Nors Zosės motina kalbėjo gražiai lietuviškai, tačiau Brazauskų šeimoje įsivyravo lenkų kalba.

Zosės gyvenimas nuo pat vaikystės buvo nelengvas. Dar jai negimus tėvai išvyko į Ameriką ir užsidirbę pinigų grįžo, tačiau pasikeitus politinei situacijai tie pinigai liko beverčiai. Reikėjo ieškoti naujos gyvenamosios vietos, tad galutinai šeima persikėlė į Pelelių dvarą ir „an gryo kalno“ pradėjo statyti namus. Tačiau gyvenimas

ir tada nenušvito. Kai Zosė buvo vos ketverių, mirė jos tėvas, o motina irgi jau buvo pasiligojusi. Tuo tarpu kilo karas ir vyresnieji broliai buvo mobilizuoti. Namuose liko tik motina, vyresnioji sesuo ir mažametė Zosė. Iš tų laikų mergaitei įsiminė vaizdai, kada užėjus frontui sergančią motiną su lova tempdavo į krūmus slėpti, arba kada moterys su ašaromis išprašė rusų kareivius, kad neatimtų paskutinio arklio, arba kad vokiečiai neatimtų Zosės pamėgto kumeliuko, arba kada ją, keliolikos metų merginą, išvežė kasti vokiečiams apkasų, nes vyrų namuose nebuvo. Laimėi, kažkoks geras žmogus tada pagailėjo ir paleido atgal namo. Tačiau karo metai ir dviejų brolių žūtis paliko Zosės gyvenime skaudžius pėdsakus.

Daug mokyti Zosei neteko, vos ketverius metus ji ėjo į mokyklą, kuri buvo pas Pristavonių Balytus. Kaip visi tuometiniai vaikai klampojo žiemą per sniegą įsimovus į medines klumpes. Nors mokslai truko neilgai, tačiau skaityti ir rašyti čia suspėjo išmokti.

1961 m. Zosė ištekėjo už Vinco Vaznelio ir atėjo į Vilkapėdžius į marčias. „Nebuvau nei graži, nei bagota“ – pajuokaudavo senatvėje, o ir naujoje vietoje gyvenimas nebuvo iš lengviausiųjų. Reikėjo daug dirbti, kad pragyventų ir išaugintų keturis vaikus, kurie gimė šeimoje. Zosė jau buvo pramokusi austi ir mokėjo pasiūti šeimai drabužius, o reikalui esant ir visus ūkio darbus nudirbti. Išmoko (arba veikiau prisiminė) ir lietuviškai kalbėti, nors lenkų kilmę neretai vienas ar kitas mėgdavo jai prikišti. Tačiau Zosė atėjusi į marčias

Zofija ir Vincentas Vazneliai

Iš šeimos albumo

Sūnaus Juozo pirmoji komunija

nesulenkinu visos šeimos, kaip tai dabar dažnai atsitinka, o pati prisitaikė prie naujo gyvenimo ir kaimo papročių, nors širdyje kartais gal ir kitaip jausdavo. Dukra Gražina baigė Punsko licėjų, jauniausias sūnus Vytautas profesinę mokyklą, o vyresnieji Elena ir Juozas įsigijo žemės ūkio specialybes ir nenutolo nuo gimtųjų namų. Visi vaikai sukūrė lietuviškas šeimas, o dauguma anūkų baigė arba lanko lietuviškas mokyklas. Sūnus Juozas buvo kaimo seniūnas, dabar jau kelerius metus eina Punsko valsčiaus tarybos nario pareigas.

Nors visą laiką ūkyje netrūkdavo darbo, tačiau Vaznelių šeima neatsiribodavo ir nuo kaimo gyvenimo. Dar senoje troboje jaunimas dažnai rengdavo šokius, vėliau rinkdavosi vaidintojai ir kiti saviveiklininkai. O pati Zosė irgi skubėdavo kaimynams su pagalba: nebijojo slaugyti sunkių ligonių, nevengdavo reikalui

senatvėje nenustygdavo vietoje. Iki pabaigos kartodavo: kad nors nereikėtų atgulti ir būti kam nors našta.

Nelengvas gyvenimas išmokė Zosę ištvermės ir stiprybės. Pasikėlė iš diagnozuotos sunkios ligos, tačiau jau negalėdama labai dirbti, pagal gydytojo patarimą stengėsi nors kuo daugiausiai vaikščioti, judėti. Kol pajėgė, dalyvaudavo kaimo moterų Gyvojo rožančiaus grupės susitikimuose. Prisimenu, kaip buvo patenkinta, kada ją su drauge prikalbinau dalyvauti Punsko „Caritas“ draugijos rengtose kalėdinėse ar velykinėse vaišėse, kur turėjo progos susitikti ir pabūti su savo bendraamžiais pažįstamais. Moteris dažnai lankė visas kaimynes ir atokiau gyvenančias drauges bei giminaites. Net ir tada, kai mano Mama beveik dvejus metus gulėjo ligos patale negalėdama judėti ir kalbėti, Zosė bemaž kasdien ją aplankydavo, visos kartu išgerdavome

esant ir mirusį žmogų aprenkti, nes anksčiau niekas tokių paslaugų neteikdavo. O savo nelengva dalia moteris per daug niekam nesiškūsdavo.

Kai namuose likęs sūnus sukūrė šeimą, močiutė padėjo auginti anūkus ir vis dar buvo aktyvi visuose darbuose. Kaip ir kiekvienas žmogus norėjo būti šeimoje reikalinga, stengėsi būti savarankiška. Visą gyvenimą pripratusi sunkiai dirbti ir

kavos, papasakodavo apie senovę arba šiaip išgirstų naujienų. Kartais ir pasiskūsdavo, kad senas žmogus jau nebereikalingas nei kitiems, nei pats sau. Tačiau vis tiek norėjo bendrauti. Dažnai prisimindavo, kaip jos buvęs vienišas kaimynas senatvėje ateidavo pas juos pasėdėti, ir sakydavo, kad jį kankina „nuda“ (nuobodulys). Tada jai tai buvo keista, ir tik sulaukusi garbaus amžiaus suprato, kad tai pati blogiausia senatvės liga.

Kol galėjo, moteris mėgo skaityti knygas, labiausiai karo tematika. Gal vylėsi aptikti kur žinių apie negrižusį iš vokiečių nelaisvės brolių, kurio pavardę atmintinėje žuvusiųjų karių lentoje surado tik pačioje savo gyvenimo pabaigoje. O kai akys jau priteimo, rankos ėmė nevaldomai drebėti ir Zosė nebegalėjo skaityti, klausė „Marijos radijo“ ir kartu meldėsi. Vieną iš paskutiniųjų Zosės gyvenimo vasarų kartu dar aplankėme jos tėviškę Peleliuose. Nors kaimynės atmintis kartais jau sušlubuodavo, tačiau tąsyk moteris stebėtinai aiškiai pasakojo, kur kokio kaimyno laukai, klausinėjo apie ten gyvenančio brolvaičio šeimą.

Laikui bėgant daugelis ir vyresnių, ir jaunesnių Zosės kaimynių jau iškeliavo į dausas, o jinai išliko savarankiška beveik iki 90-ties, nors paskutiniaisiais gyvenimo metais patyrė daug sveikatos traumų. Po vieno kojos lūžio pasikėlė gana greitai, o kitas ilgam laikui prikaustė ją prie lovos. Tačiau gyvenimo užgrūdinta moteris net ir metus gulėjusi pati sugebėjo atsikelti ir dar du mėnesius po truputį vaikštinėjo po trobą, kartais ir į kiemą išeidavo. O prieš mirtį Zosė susiruošė į kelią ir namiškiams pareiškė, kad būtina turi nunešti vienai ir kitai kaimynei „Aušrą“, nes jai motina taip liepė. Ir gegužės 9 dieną, pabaigusi šios žemės kelionę, pati išskubėjo pasitikti amžinosios aušros.

Tad tegul šio žurnalo puslapiuose ir lieka jos gyvenimo prisiminimas.

Seinų vyskupijos lietuviai kunigai, nukentėję dėl 1863 m. sukilimo

GINTARAS LUČINSKAS

Pietvakarinė Lietuvos dalis, vadinama Užnemune, priklausi Trakų vaivadijai, po paskutinio Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m., kartu su visa Mozūrija ir Varšuva, atiteko Prūsijai. Kai 1807 m. Prancūzijos imperatorius Napoleonas sudarė Varšuvos kunigaikštystę, Suvalkija pateko į jos ribas. Įvedus prancūzišką departamentų sistemą ir Napoleono teisių kodeksą, Suvalkija priklausė Lomžos departamentui. 1815 m. Vienos kongresas, pertvarkydamas Europos valstybių ribas, visą Varšuvos kunigaikštystę, pavadintą Lenkijos karalyste, atidavė Rusijai. Caras Aleksandras I tapo Lenkijos karaliumi. Tada Suvalkija pateko į Augustavo vaivadiją, įkurtą 1816 m. Po 1831 m. sukilimo Lenkijos karalystė buvo panaikinta ir įvesta rusiška gubernijų administracija. 1837 m. Suvalkija priskirta Augustavo gubernijai, kuri 1867 m. pavadinta Suvalkų gubernija.

Nors Lenkijos karalystė buvo panaikinta, o jos teritorija padalyta į gubernijas, tačiau administraciniu požiūriu lenkiškosios gubernijos, o su jomis kartu ir lietuviška Augustavo gubernija, sudarė atskirą vienetą – Lenkiją, kurią valdė Rusijos caro vietininkas Varšuvoje. Augustavo (vėliau Suvalkų) gubernatorius buvo pavaldus Varšuvos generalgubernatoriui. Tad suprantama, kad Suvalkija orientavosi į Varšuvą, nes ten buvo tiesioginė vyriausioji valdžia, iš ten buvo gaunami visi valdžios įsakymai. Todėl ir 1863 m. sukilimui Suvalkija

gavo instrukcijas iš Varšuvos Centrinio tautinio komiteto, vėliau persiorganizavusio į Laikinąją tautos vyriausybę.

1863 m., kaip ir kitose Lenkijos bei Lietuvos vietovėse, taip ir Suvalkijoje, sukilimas prasidėjo tautinėmis bažnytinėmis procesijomis, demonstracijomis. Jos vyko didesniuose miestuose: Suvalkuose, Augustave, Vilkaviškyje. Marijampolės vienuolyno marijonai tokias procesijas vedė į Igliauką, Sasnavą, kur buvo marijonų administruojamos parapijos. Dėl to jie vėliau, net ir tie, kurie aktyviai neprišidėjo prie ginkluoto sukilimo, buvo griežtai prižiūrimi policijos. Kai reikėdavo kurį nors Marijampolės vienuolyno marijoną tvirtinti eiti kokias nors pareigas, Marijampolės apskrities karo viršininkas taip jį charakterizuodavo: „N. N. panašiai, kaip ir visi Marijampolės vienuolyno vienuoliai, atsižvelgiant į jų laikyseną 1861 m. ir 1862 m., kada jie aktyviai dalyvavo visose eisenose ir manifestacijose, o netgi patys jas rengė, priklauso prie nepatikimų asmenų, ir dėl to yra jam uždėtas pastovus ir griežtas policijos sekimas.“

Garsi patriotinė manifestacija, minint Liublino unijos sukaktį, įvyko 1861 m. rugpjūčio 31 d. iš Kauno į Užnemunę, kai didelė kauniškių procesija, vedama Kauno augustijonų, su kliūtėmis perėjusi Nemuną, susitiko su Garliavos, Aukštosios Panemunės ir Zapyškio parapijų procesijomis, ir visos nuvyko į Garliavos parapijos ribose naujai pastatytą Pėtnyčių (lenk. Piątek) koplyčios

šventinimą. Ta proga buvo pasakyta patriotinių kalbų, giedotos patriotinės giesmės.

Sekant Varšuvos pavyzdžiu, ir Suvalkijos kai kuriose bažnyčiose, kur vyravo lenkų kalba, žmonės ėmė giedoti patriotines giesmes. Policija giedotojus gaudė ir uždarydavo į kalėjimus. Seinų vyskupijos administratorius Jokūbas Hainskis 1861 m. lapkričio 7 d. raštu kreipėsi į Varšuvos valdžią skųsdamasis, kad 1861 m. spalio 27 d., sekmadienį, Augustave, kai po pamaldų kunigai jau buvo išėję iš bažnyčios, o likę žmonės užgiedojo tautinę religinę giesmę, rusų kazokų papulkininkis Molčanovas su ginkluotais kazokais įpuolė su riksmis ir triukšmu į bažnyčią, keletą asmenų areštavo, o likusius bėgančius vaikė su durtuvais ir kardais. Baigdamas savo skundą, administratorius prašė ateityje apsaugoti bažnyčias nuo panašių išniekinimų. O Miroslavo parapijos lenkai eidavo procesijas, nešini bažnytinėmis vėliavomis ir altorėliais. Išėję iš Miroslavo bažnyčios, traukdavo į Alytų pro Bendrių dvarą, Burbiškius, Laburdiškį. Sustoję Jurgiškių dvare, „smarkiai kalbėdavę prieš maskolius“, – užrašyta prisiminimuose.

Trūksta žinių, ar kitose Suvalkijos bažnyčiose buvo panašių įvykių. Pagaliau ir pati dvasinė vyresnybė, matydama skaudžias bažnytinių manifestacijų pasekmes, ėmė jas drausti.

Likvidavus ginkluotą sukilimą, prasidėjo teismai ir trėmimai į Sibirą. Dvasininkai, kurie ir Lenkijoje, ir Lietuvoje visi be išimties buvo

laikomi kalti dėl sukilimo, apdėti mokesčiais. Varšuvos generalgubernatorius 1863 m. gruodžio 11 d. įsakė uždėti visiems dvasininkams 12 proc. mokesčių nuo gaunamų pajamų visam karo padėties laikotarpiui. Po dviejų savaitių tas įsakymas buvo pakeistas taip, kad vyskupai, jų pagalbininkai ir vyskupijų valdytojais turėjo mokėti 18 proc., kapitulų kanauninkai po 6 proc., o visi kiti kunigai po 12 proc. mokesčių. Vien per 1864 metus Seinų vyskupijos dvasininkai sumokėjo tiek mokesčių: Augustavo apskrityje – 326 rublius 36 kapeikas, Seinų apskrityje – 48 rublius 45 kapeikas, Kalvarijos apskrityje – 194 rublius 66 kapeikas ir Marijampolės apskrityje – 80 rublių 53 kapeikas. Iš viso – 650 rublių.

Laikinasis karo lauko auditoriatas prie karinio štabo Vilniuje svarstė ir Augustavo gubernijos sukilėlių baudžiamąsias bylas. Užnemunėje mirties bausme buvo nuteista 50 asmenų. 1865 m. areštinėse, kalėjimuose Augustavo gubernijoje teismo laukė 603 asmenys: šlėktų ir valdininkų – 247, kunigų – 10, pirklių – 1, miestiečių ir amatininkų – 72, valstiečių – 28, kareivių – 11, svetimšalių – 4, žydų – 30.

SEINŲ VYSKUPIJOS KUNIGAI, NUKENTĖJĘ DĖL DALYVAVIMO 1863 M. SUKILIME:

1. **Akelevičius Vincentas** (1834–1909), pagal Karo lauko auditoriato ataskaitą, 1864 m. buvo policijos priežiūroje dėl savo politinių veiksmų ir dėl neištikimybės valdžiai. Vėliau kun. V. Akelevičius užsiėmė nelegaliu vaikų mokymu, dėl to vietos valdžia davė apie jį gubernatoriui labai nepalankią atestaciją.

2. **Andriuškevičius Povilas** (1806–1892), Lomžos klebonas, buvo suimtas dėl to, kad jo bažnyčioje rasta paslėpto parako, bet netrukus iš kalėjimo paleistas. Vietos policija 1865 m. rugsėjo 7 d. pranešė valdžiai į Varšuvą, kad pas kun. Petrą

Wierzbowski, Seinų konsistorijos teisėją surogatą ir Suvalkų kleboną (vėliau Seinų vyskupas), vyko kunigų suvažiavimas pasitarti sukilimo reikalais. Ten susirinko apie 20 kunigų, o tarp jų ir kun. P. Andriuškevičius, kuris kitą po pasitarimo dieną išvyko į Varšuvą duoti ataskaitą Tautinei vyriausybei.

3. **Banevičius Sebastijonas** (g. 1808), Adamavičių vikaras, buvo 1863 m. rugsėjo 25 d. areštuotas ir uždarytas Gardino kalėjime. Tardant paaiškėjo, kad suimamas buvo pasislėpęs spintoje. Kadangi nebuvo galima įrodyti jo dalyvavimo sukilime, paleistas su vyskupo Lubiensko garantija, kad laikys kun. S. Banevičių savo priežiūroje.

4. **Bartlinskis Ignotas** (1824–1898), Liškiavos klebonas, už tai, kad palaikęs ryšius su sukilėliais bei priėmęs ginkluotus ir sužeistus sukilėlius į vienuolyną, o sukilėlį Nedzinską paslėpęs – Karo lauko auditoriato 1864 m. liepos 30 d. sprendimu nuteistas išsiųsti į tolimas Sibiro sritis, atėmus iš jo kunigo vardą ir visas teises. Kai Gardino karo gubernatorius pranešė Varšuvos valdžiai, kad kun. I. Bartlinskiui atimtos kunigo teisės ir prašė išbraukti jį iš kunigų sąrašo, valdžia kreipėsi į vyskupą Lubienski, kad jis tai padarytų. Vyskupas 1864 m. rugsėjo 15 d. atsakė, kad be kanoniško proceso ir sprendimo negalys to padaryti – tik bažnytinis teismas gali nubausti kunigą, bet kunigystės iš viso niekas jam negali atimti. Auditoriato sprendimu nuteistojo turtas buvo konfiskuotas. Rusijos caras 1870 m. leido kun. I. Bartlinskiui iš Tomsko gubernijos grįžti į savo kraštą.

5. **Bartusevičius Juozapas** (1826–1885), Garliavos vikaras, dėl to, kad nepranešęs, jog prie bažnyčios durų buvo prikabinta kurstanti proklamacija, be to, savo pamokslais ir revoliucinių proklamacijų skaitymu kurstęs liaudį sukilti ir politiniu požiūriu pasirodęs neištikimas valdžiai,

todėl karinės valdžios 1864 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu išsiųstas į Sibirą, Tomsko guberniją. Vėliau kun. J. Bartusevičius gyveno Spaske, kur dirbo prie naujai statomos bažnytelės. Ten ir mirė.

6. **Bartusevičius Pijus**, kilęs iš Marijampolės apskrities, buvo tardomas Kauno Tardomosios komisijos dėl dalyvavimo sukilime, tačiau tardymo išvados nežinomos. Tikėtina, kad buvo išteisintas.

7. **Brundza Antanas** (1838–1892), baigęs kunigų seminariją, 1862 m. vyskupo Motiejaus Valančiaus išvestas kunigu ir paskirtas Beržininko vikaru. Aktyviai palaikė sukilimą. Vėliau slapstėsi Keturvalakiuose, o 1864 m. pabėgo į Prūsiją. Varmijos vyskupas kun. A. Brundzą paskyrė į Bobkojus (Klaipėdos krašte) filialistų, kur jis pastatė bažnytelę. Vyskupui M. Valančiui pradėjus spausdinti savo knygeles Mažojoje Lietuvoje, kun. A. Brundza buvo jo tarpininku, o paskui, tas knygeles išspausdinus, padėjo jas gabenti į Lietuvą. Iškilus bylai dėl slaptų raštų ir paaiškėjus kun. A. Brundzos vaidmeniui, vokiečių policija 1870 m. liepos 30 d. jį areštavo ir rugpjūčio 6 d. perdavė rusų žandarams. Atgabenus į Vilnių buvo kalinamas 11 mėn. Vilniaus kalėjime, o paskui administraciniu sprendimu ištremtas į Mezenę, Archangelsko gubernijoje. 1876 m. kovo mėn. perkeltas į Pinegą, o vėliau į Temnikovą, Tambovo gubernijoje. Būdamas tremtyje, porą kartų iš draugijos „Towarzystwo Międzynarodowe“ gavo po 25 rublius pašalpos. Jau gyvendamas Temnikove, 1876 m. gruodžio 21 d. aprašė savo kelionę iš Archangelsko gubernijos laiške kun. A. Kieronskiui, kuris buvo tarpininkas tarp ištremtų kunigų ir „Towarzystwo Międzynarodowe“: *1876 m. rugsėjo mėn. pradžioje išvykau iš Archangelsko gubernijos pašto ekipažu. Norėjo mane siųsti etapu, tačiau po mano poros mėnesių pastangų, leista vykti pašto ekipažu. Iš Pinegos išsiuntė*

Prie kun. Jurgio Dailidės kapo

mane žandarų saugojamą iki sekančio pakelėje miesto, kur mane perėmė vietiniai valdininkai, ir taip ligi Vologdos. Iš ten iki sekančio gubernatoriaus, ir taip ligi Maskvos. Kiekvienoje vietoje užlaikė mane po keletą dienų policijos priežiūroje. Turėjau daug nemalonumų ir buvau priverstas išleisti daug pinigų, nes kiekvienam kareiviui, kad ir už mažiausią patarnavimą, turėjo būti atlyginama. Maskvoje man teko išgyventi daugiausiai nemalonumų. Iš stoties pasiuntė mane pas gubernatorių, iš ten į jo kanceliariją, paskui pas policmeisterį ir t. t. Turėjau samdytis vežiką sau ir žandarui, o nuostoliai buvo po kelis varstus, o be to, dar ir daiktus turėjau su savimi. Po apsilankymų pasodino mane į persiunčiamąjį kalėjimą laukti tolimesnių nurodymų. Čia prižiūrėtojas ir seniūnas iskrėtė areštantus. Mane gerokai pakratė. Už kiekvieną svarą mėsos ir duonos įsakė mokėti keturgubų kainą, už vieną papirosą – 4 kapeikas. Po dešimties dienų laukimo, išsiuntė mane į Tambovą. Ten man pranešė, kad ministras paskyrė man gyventi apskrities mieste Temnikov, kur iki tol nebuvo pasiūstas joks politinis kalinys, o tik kriminaliniai

kaliniai čerkesai. Čia atvykau spalio mėn. pradžioje be grašio. Sutikau du tautiečius, neseniai atvykusius iš Sibiro. Keturias savaites turėjau pragyventi ant duonos ir vandens. Butą radau labai sunkiai, nes gyventojai, įgąsdinti čerkesų užpuldinėjimų ir vagysčių, nieko nenorėjo priimti pas save. Pakeliui mačiau tik su vienu kun. Knapinskiu Jaroslave, pasilikusiu prie arkivyskupo Felinskio. Spaske yra tik 15 kunigų. Mane, matyt, didesnam nubaudimui, pasiuntė ten, kur nėra nė vieno kunigo.

8. **Černeckis Matas** (1825–1899), Šakių vikaras, už prieš valdžią kursantį pamokslą suimtas 1863 m. rugpjūčio 10 d. ir apkaltintas davęs sukilėliams naudotis savo arkliais, pas save sukilėlius maitinęs, aprūpinęs maistu. Teismo sprendimas 1865 m. sausio 23 d. buvo toks: įskaityti į bausmę Suvalkų kalėjime išbūtą laiką, laikyti dar 3 mėn. Modlino tvirtovėje, o išleidus atiduoti policijos priežiūrai.

9. **Černeckis Matas**, Kalvarijos vikaras, buvo suimtas ir tardomas Virbalio stoties kariškos sargybos būstinėje. Tardymas prasidėjo

1863 m. rugpjūčio 14 d. Buvo kaltinamas dalyvavimu sukilime, be to, pasakęs netinkamą pamokslą. Perkeltas į Kauno kalėjimą. Tolimėnis jo likimas nežinomas.

10. **Dabrila Tomas** (1818–1869), Pilviškių klebonas, 1863 m. rugpjūčio 14 d. buvo areštuotas Pilviškių traukinių stotyje ir apkaltintas pasakęs prieš valdžią kurstantį pamokslą. Teismas įvyko 1864 m. spalio 20 d. Nuteistas kalėjimo bausme, kurią atliko Kauno kalėjime.

11. **Dailidė Jurgis** (apie 1838–1864), Rudaminos vikaras, 1862 m. vyskupo Motiejaus Valančiaus išventintas kunigu. Sukilimo metu bažnyčioje perskaitė sukilėlių manifestą, už tai buvo nuteistas mirties bausme.

Sušaudytas netoli Vygrių, laukuose. Vilniaus arkivyskupo R. Jalbzykovskio liudijimu, 1894 m. Vygrių gyventojai iškasė kun. J. Dailidės beveik nesupuvusį kūną ir palaidojo Vygrių parapijos kapinėse.

2018 metais Suvalkų miesto lietuviai minėdami Lietuvos 100-mečių Suvalkų kapinėse kunigui Jurgiui Dailidei iš savo aukų pastatė simbolinį paminklą.

12. **Dambrauskas Stanislovas** (1812–1883), Višonkų vikaras, dėl dalyvavimo sukilime buvo suimtas ir nuteistas ištremti į Sibirą, kur gyveno Verchovnia kaime, Kostromos gubernijoje. Rusijos caro 1871 m. gegužės 13 d. įsaku amnestuotas. Apsigyveno Varavičiuose, Ilūkštos apskrityje, Kurše. 1883 m. gruodžio 19 d. mirė Rokiškyje, kur buvo laikinai atvykęs iš Kuršo. Apie jo mirtį buvo informuotas ir Irkutsko gubernatorius. Matyt, kun. S. Dambrauskas ten gyveno tremtyje.

13. **Dziekanskis Gabrielius** (1812–1886), Teolino klebonas, suimtas 1863 m. rugsėjo 29 d. už tai, kad nepranešęs valdžiai apie jo parapijoje buvusius sukilėlius. 1865 m. vasario mėn. teismo sprendimu įskaitytas

kalėjime išbūtas laikas, papildomai kalėti dar 3 mėn. Modlino tvirtovėje, o išleidus atiduoti policijos priežiūrai. Be to, atskiroje byloje kun. G. Dziekanskis buvo nubaustas 100 rublių bauda už tai, kad išklauses kažkokio sukilėlio, nuteisto mirties bausme, išpažinties.

14. **Falkovskis Jonas** (1828–1908), Suvalkų vikaras, suimtas 1863 m. sausio 23 d. ir apkaltintas, kad įkalbinėjęs jaunimą stoti į sukilėlius, rinkęs pinigų sukilėliams, pasakęs labai kiršinantį prieš valdžią pamokslą. Nuteistas ištremti į Sibirą. Prieš ištremiamas dar kurį laiką buvo įkalintas Daugpilio tvirtovėje. Tremtyje gyveno Viatkos gubernijoje. Rusijos caro 1871 m. amnestuotas grįžo į Seinų vyskupiją ir dirbo vikaru Jaminų parapijoje.

15. **Gegužinskas Juozapas** (1821–1887), Igliaukos vienuolyno marijonas, 1863 m. prisidėjęs prie sukilimo. Rusai jį pagavę apkaltino, kad lankęs miške sukilėlių būrį, išklauses trijų valstiečių sukilėlių, nubaustų mirties bausme, išpažinčių. Be to, kalbinęs žmones stoti į sukilėlius, skaitęs bažnyčioje revoliucinius atsišaukimus į tautą. Areštuotas 1863 m. spalio 10 d., buvo įkalintas Kauno kalėjime. Teismas, įvykęs 1864 m. pradžioje, atėmė iš kun. J. Gegužinsko kunigo vardą ir visas to luomo teises bei privilegijas, nutarė konfiskuoti jo turta, o jį patį ištremti į Tomsko guberniją. Vėliau kun. J. Gegužinskas buvo perkeltas į Kostromos guberniją ir laikomas policijos priežiūroje. 1871 m. paleistas iš Sibiro apsigyveno Kurše ir 1885–1887 m. buvo Ilūkštos vikaras, ten pat ir mirė. Gudelių parapijos monografijoje rašoma: *Ivoniškio girioje ties Rudėnais, vidurgyryje, vadinamoje Aguonpievė, sukilėliai darėdavę „muštrus“. Ten jie turėjo šėtras, net ir koplytėlę su altoriumi. Turėję ir kapelioną kokį tai Gegužinską, kuris jų išpažinties klausydavęs, jiems Mišias laikydavęs ir ginklus laimindavęs.*

16. **Grikietis Baltramiejus** (1806–1895), Seinų kunigų seminarijos profesorius, buvo apkaltintas, kad žinojęs apie sukilėlių norą pakarti valstietį Jakimavičių, bet to nepranešęs valdžiai. Vilniaus karo apygardos teismo 1864 m. balandžio 16 d. sprendimu nuteistas išsiųsti į katorgą Sibire. Apgyvendintas Spaske, kur 1876–1881 m. laikotarpyje iš „Towarzystwo Międzynarodowe“ ir „Stowarzyszenie Kapłanów Polskich na Emigracji“ gavo keletą kartų po 25 rublius pašalpos. Po didelių vargų, jau 80 metų senelis grįžo į Galiciją ir apsigyveno „Dźwiniacze nad Zbruczem“, iš Sibiro grįžusiems skirtoje prieglaudoje, ten pat ir mirė.

17. **Grinevičius Vincentas**, Miroslovo marijonas. Augustavo karo skyrius, gavęs Kauno gubernatoriaus M. Muravjovo patvirtinimą, 1864 m. rugpjūčio 6 d. nuteisė kun. V. Grinevičių išsiųsti į Sibirą dėl to, kad priėmęs priesaiką iš trijų valstiečių, stojančių į sukilėlius, ir pasakęs bažnyčioje prieš valdžią kurstantį pamokslą. Kur jis buvo Sibire ir kur mirė, žinių nėra.

18. **Jagužinskas Juozapas**. Kauno Centrinė tardymo komisija savo raporte rašo, kad 1863 m. spalio 10 d. pradėjo tardyti kun. J. Jagužinską, Petro sūnų, kilusį iš Marijampolės apskrities, dėl to, kad jis bažnyčioje perskaitęs revoliucinį sukilėlių atsišaukimą. Kun. J. Jagužinskas kalėjo Kauno kalėjime ilgesnį laiką. Toli mesnis jo likimas nežinomas.

19. **Jonkaitis Kazimieras** (gim. 1835), Seirijų vikaras, buvo apkaltintas, kad procesijoje sutiko į Seirijus ateinančius sukilėlius ir pasakė jiems prieš valdžią kurstančią kalbą. Teismo 1865 m. liepos 31 d. sprendimu atiduotas slaptosios policijos priežiūrai. 1866 m., jau tarnaudamas Prienuų vikaru, buvo nubaustas 10 rublių bauda už tai, kad nenorėjo išklaudyti išpažinties stačiatikės puskarininkio Dereviagino žmonos.

20. **Kolesinskas Jurgis** (1836–1912), Marijampolės vienuolyno marijonas, 1863 m. prisidėjo prie sukilėlių ir buvo jų kapelionas. Purnios girioje pateko į rusų nelaisvę ir išvengė mirties bausmės tik dėl to, kad rusai nežinojo, jog jis buvo kunigas ir vienuolis, nes buvo paėmęs užmušto sukilėlio dokumentus ir pagal juos vadinosi Jonas Petrauskas. Kalėjo Suvalkų kalėjime 3 mėn., po to buvo išsiųstas į katorgą Sibire, Jenisiejaus gubernijoje. Pakeliui vadovavo 200 tremtinių būriui ir buvo paskirtas jų seniūnu. Atvykus į Tobolsko gubernijos miestą Tarą, buvo patrauktas atsakomybėm, kad blogai atliko seniūno pareigas. Kelionę iš Žemutinio Naugardo iki Tinčenkos kaimo, Jenisiejaus gubernijoje, įveikė pėsčias. Tremtyje išbuvo 20 metų, dirbdamas sunkius katorginius darbus. Kurį laiką dirbo tarnu pas vieną pirklių ir turėjo prižiūrėti meškiuką, su kuriuo drauge miegodavo tvarte ant plikų grindų. 1881 m. bandė gauti amnestiją, bet tais metais buvo nužudytas Rusijos caras Aleksandras II, todėl amnestijos negavo. Tik 1885 m. buvo atleistas nuo katorgos darbų, apsistojo Krasnojarske pas kun. Kozlovskį. Ten gyvendamas, 1886 m. antrą kartą prašė išleisti iš Sibiro, bet atsakymo nesulaukė. Tik 1888 m. Jonui Petrauskui buvo leista grįžti į savo kraštą. Grįžus į Marijampolę, paaikškėjo jo tikroji pavardė. Už svetimos pavardės pasisavinimą, kun. J. Kolesinskas turėjo kalėti 9 mėn. kalėjime. Be to, Varšuvos generalgubernatoriaus Gurkos sprendimu, jam buvo uždrausta eiti bet kokias kunigo pareigas, leidžiant jas atlikti tik Sibire. Dėl to kun. J. Kolesinskas 1890 m. išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas. Čia iš karto buvo paskirtas pirmuoju Pitstono lietuvių klebonu. 1892 m. persikėlė į Čikagą ir ten įkūrė pirmąją lietuvių Šv. Jurgio parapiją. Mirė Čikagoje 1912 m. kovo 5 d.

(Bus daugiau)

Kalbos specialistai: užsienio kalbos gali padėti atrasti lietuvių kalbos grožį

Ekspertų teigimu, kalbos yra tarsi gyvi organizmai, kurie nuolat keičiasi ir prisitaiko prie juos aplinkos. Tam įtaką daro įvairūs skoliniai, žargonas, tačiau būdu, kaip atskleisti ir išsaugoti kiekvienos kalbos grožį ir lobyną, yra nemažai. Minint Europos kalbų dieną, Lietuvoje žinomos srities specialistai dalijosi išvalgomis, kodėl reikia mokytis užsienio kalbų, ir kaip atrasti tiek jų, tiek savosios kalbos grožį.

Jau 20 metų Kaune gyvenantis ir didžiąją dalį lietuvių kalbos subtilybių įvaldęs italas filologijos mokslų daktaras Vytauto Didžiojo universiteto docentas Stefano M. Lanza gali objektyviai iš šalies pažiūrėti, ką šiais laikais išgyvena tiek mūsų valstybinė, tiek ir kitų šalių kalbos.

„Mane žavi idėja puoselėti ir saugoti kalbą, tačiau žmonės, deja, kuo toliau, tuo labiau praranda ryšį su ja, jos nebevertina. Tą patį galiu pasakyti ir apie italų kalbą. Žmogaus žodynas yra skurdus – kalboje turime 100 tūkst. žodžių, o išsiverčiame vos su 800. Todėl reikia ieškoti būdų, kaip jį galėtume plėsti, panaudoti kiek įmanoma daugiau mokamų kalbų lobyno“, – teigė dr. Stefano M. Lanza, skaitęs pranešimą Kaune vykusiame Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje ir Kauno technologijos universiteto renginyje, skirtame Europos kalbų dienai.

PADEDA IŠEITI IŠ SAVO VALSTYBĖS RIBŲ

Vis dėlto ekspertas pabrėžė ir tai, kad svarbu mokytis ne tik savos, bet ir svetimų kalbų. Mat apsieiti be užsienio kalbų šiais laikais neįmanoma,

o jų nauda – nepamatuojama.

„Mokėti kitą kalbą yra ir naudinga, ir malonu. Pasitenkinimą teikia vienas faktas, kad gali bendrauti, susikalbėti su kitais, keliauti. Kaip teigė Aristotelis, žmogus yra socialus gyvūnas, be to, visi gyvename bendroje aplinkoje. Tad, kai norime bendrauti su kitais, kalba yra pagrindinė priemonė išeiti iš savo valstybės ribų“, – pasakojo dr. Stefano M. Lanza ir priduria, kad mokantis svetimos kalbos svarbiausia yra metodas ir motyvacija. O norint gerai ją išmokti, visų pirma, reikia gerai mokėti savo gimtąją kalbą.

Taip pat renginyje dalyvavęs Nacionalinio Kauno dramos teatro generalinis direktorius dr. Egidijus Stancikas papildė, kad mokėti kalbų labai svarbu ir profesiniame gyvenime: sutikęs tos pačios srities žmogų kitoje šalyje gali bendrauti profesionalia terminija, neapriboti vienas kito pažinimo.

„Būtų tobula mokėti visas kalbas. Tuomet tarp žmonių neegzistuotų jokių ribų, kurių nėra tokiose srityse kaip kad šokis, dailė, skulptūra ir pan. Be to, jei galėtume kalbėti kitomis kalbomis taip laisvai, kaip lietuviškai, įvairių sričių profesionalai dažniau būtų kviečiami į bendrus projektus“, – manė Nacionalinio Kauno dramos teatro generalinis direktorius.

KITŲ KALBŲ ĮTAKA PADEDA SUVOKTI SAVO KALBOS GROŽĮ

Anot dr. E. Stanciko, tokios mažos šalies kaip Lietuva gyventojai besimokydami kitų kalbų gali imti labiau vertinti ir saviškę, suvokti

jos unikalumą. Paradoksalu, tačiau geriau suprasti savo kalbos grožį gali padėti net ir į ją plaukiantys skoliniai.

Be žodžių atėjūnų neapsieinama ir žiniasklaidos virtuvėje, tvirtino trečioji renginio pranešėja – LRT kalbos redaktorė dr. Nerija Jodelienė. Mat spaudoje, radijuje ir televizijoje daugybė naujienų, pranešimų yra susiję ne tik su vieta, bet ir su užsienio aktualijomis. Tad rengiant laidas žurnalistams dažnai tenka sugalvoti ir pasiūlyti lietuvišką atitikmenį, kurį visuomenė galbūt priima ir pradeda vartoti plačiau.

„Skoliniai pas mus plaukia kasdien, tad žiniasklaida yra lyg kalbos laboratorija. Kiekvieną naują skolinį apžiūrime, sprendžiame, ar jis gali likti, galbūt sugalvojame lietuvišką atitikmenį, kurį visuomenė arba priima, arba ne. Tad, nors kitos kalbos daro mums įtaką, nereikia visko akiai iš kitų griebti. Lietuvių kalbos sąveika su kitomis kalbomis turi būti labai kūrybiška ir labai įdomi“, – manė pašnekovė.

Tačiau nors skolinių į mūsų kalbą ateina labai daug, dr. Stefano M. Lanza nemanė, kad jie lietuvių kalbai padarys didelį poveikį.

„Tai nenurungs viso lietuvių kalbos lobyno. Be to, kuo labiau gėriesi savo kalba, tuo labiau nori atsikratyti svetimų žodžių, savoje kalboje tam tikram dalykui surasti atitikmenį ir jį vartoti kasdieninėse situacijose. Juk Jonas Jablonskis ne kartą yra pasakęs, kad maža garbė svetimomis kalbomis kalbėti, bet didi gėda savos gerai nemokėti“, – pridūrė lietuvių kalbą jau puikiai išmanantis italas.

UAB „INRIM LT“
(Ežerėlio g. 39, Lazdijai)

superka juodojo ir
spalvotojo metalo laužą.

Didesnį kiekį pasiimame patys.

Kaina už toną:
juodojo metalo 160–180 Eur,
skardos 120–140 Eur.

Tel. +370 69830902,
+370 62496932

GERBIAMI PRENUMERATORIAI!

*Nebūkite abejingi –
prenumeruokite „Aušrą“, „Suvalkietį“ ir „Aušrelę“!*

Galima atvykti į redakciją Punske arba Lenkijos lietuvių draugijos būstinę Seinuose ar užsiprenumeruoti pavedimu į banko sąskaitą (numeris pateikiamas paskutiniame žurnalo viršelyje) nurodant už kurį leidinį mokama.

LIETUVIŠKŲ LEIDINIŲ 2020 M. PRENUMERATOS KAINOS				
Šalis	Laikotarpis	Aušra	Aušrelė	Suvalkietis
Lenkija	metai	48	12	8
	pusmetis	24	6	4
	ketvirtis	12	3	2
Užsienio šalys (nepirmenybiniu paštu)	metai	100	30	30
	pusmetis	50	15	15
	ketvirtis	25	7,5	7,5
Užsienio šalys (pirmenybiniu paštu)	metai	140	50	50
	pusmetis	70	25	25
	ketvirtis	35	12,5	12,5

2019 m. gruodžio 14 d. Punsko valsčiaus svetainėje vyks
TERRA JATWEZENORUM konferencija bei Laisvės kovų karžygio,
Dainavos apygardos partizanų kapitono **Jurgio Krikščiūno-Rimvydo**
100-ųjų gimimo ir 70-ųjų žūties metinių minėjimas.
Renginio metu bus pagerbtas su Jurgiu Krikščiūnu žuvęs jo adjutantas
Vytautas Prabulis-Žaibas.

PROGRAMA (Lenkijos laiku)

- 9.00 val. – konferencijos atidarymas
- 9.10 val. – Kęstutis Subačius *Metraščio TERRA JATWEZENORUM* 11 tomo pristatymas
- 9.30 val. – Justinas Sajauskas *Lietuvos-Lenkijos pasienio lietuvių partizanai: Sigitas Kajokas-Kovas, Kostas Kubilius-Meška, Julius Mielkus-Lubinas*
- 9.50 val. – Knygos „*Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas ir jo artimieji*“ sutiktuvės
- 10.50 val. – Sigitas Birgelis *Jurgio Krikščiūno-Rimvydo adjutantas Vytautas Prabulis-Žaibas*
- 11.10 val. – dr. Bronius Makauskas *Tarp heroizmo ir išdavystės. Okupaciniai refleksai pokario Sūduvoje*
- 11.45 val. – „Tėviškės aidų“ (vad. Gediminas Kraužlys) koncertas
- 12.00 val. – Išvykimas į Šlynakiemį. Jurgio Krikščiūno-Rimvydo ir jo adjutanto Vytauto Prabulio-Žaibo pagerbimas žūties vietoje

KVIEČIAME!

Punsko „Aušros“ leidykla

Lietuvos žiniasklaida

2019-11-05–11-22

Ši kartą didžiausio žurnalistų dėmesio sulaukė į Lietuvą po šešerių metų iš JAV parvežta „didžioji bėglė“ ir vadinamosios pedofilijos istorijos pagrindinė veikėja, buvusi teisėja bei Seimo narė Neringa Venckienė. Anot portalo delfi.lt į Lietuvą išgabenta N. Venckienė sulaukė ir užsienio žiniasklaidos dėmesio – jos kelionei iš miesto kalėjimo į Lietuvą reportažą skyrė Čikagos televizija.

O istorija Garliavoje prasidėjo dar 2009 m., kai į portala delfi.lt kreipėsi N. Venckienės brolis Drąsius Kedys, kuris pareiškė, kad teisėjas Jonas Furmanavičius, buvęs Seimo Pirmininko padėjėjas Andrius Ūsas ir dar vienas vyras tvirkina ir prievartauja jo ir sugyventinės Laimutės Stankūnaitės dukrą. DVD su dukros pasakojimu išsiuntinėti politikams, žiniasklaidai. Po šių įvykių visuomenėje kilo sąmyšis, žmonės pasidalijo į priešingas stovyklas. Vėliau tą pačią dieną J. Furmanavičius ir L. Stankūnaitės sesuo Violeta Naruševičienė buvo nužudyti, o teisėsauga dėl to apkaltino D. Kedį. Policija jo ieškojo. Vyras po kelių mėnesių rastas negyvas Kauno marių pakrantėje, kaip skelbė teisėsauga, užspringęs. Beje, A. Ūsas kaltinimus vadino absurdu, o ir J. Furmanavičius dar iki žūties sakė nieko apie tai nežinąs. A. Ūsas vėliau buvo išteisintas, tačiau po kiek laiko žuvo važiuodamas keturračiu. Beje, prokuratūros tvirtinimu, jis prigėrė dviejų pėdų gylio upelyje. Tada tai nemažai daliai visuomenės kėlė šypseną, nemažai abejojančių teisėsaugos išvadomis dėl D. Kedžio ir A. Ūso mirčių priežasčių yra ir šiandien.

2013 m. N. Venckienei prokuratūra už aktyvų dalyvavimą Garliavos įvykiuose iškėlė bylą. Joje buvo 13 kaltinimų: nevykdė teismo sprendimo

skubiai perduoti brolio dukrą motinai L. Stankūnaitei, trukdė antstolei vykdyti teismo sprendimą, pasipriešino policijos pareigūnui ir kiti.

Į Seimą N. Venckienė pateko 2012 m. kaip partijos „Drąsos kelias“ įkūrėja. Prieš panaikinant jos teisinę neliečiamybę 2013 m. balandį politikė dingo. Kaip vėliau paaiškėjo, ji atsidūrė JAV.

Garliavos įvykių metu ne vienas politikas, žinodamas, iš kurios pusės pučia visuomenės nuomonės vėjai, palaikė N. Venckienę ir jos vadinajamą kovą su pedofilais. Tarp palaikytojų buvo ir Vytautas Landsbergis. Kaip aiškėja tik dabar, tarp N. Venckienės šalininkų buvo ir tuometė prezidentė Dalia Grybauskaitė, kuri 2012 m., prieš vykdant teismo sprendimą paimti jėga iš Kedžių namų mažametę L. Stankūnaitės dukrą, dabartinį premjerą Saulių Skvernelį, tuo metu vadovavusį Lietuvos policijai, esą perspėjusi „Jeigu įvyks šturmas, neliksi generaliniu komisaru“, tačiau policijos vadas neišsigando.

„Paprastas plačiau išdėstyti pokalbio su prezidente detales premjeras jo nepaneigė, tačiau tikino nenorintis komentuoti“, rašė „Lietuvos rytas“ straipsnyje „Pedofilijos skandalo įpūtėja N. Venckienė jautė galingą D. Grybauskaitės užnugarį“.

Lietuvos teisėsauga susirašinėjo su JAV pareigūnais keletą metų, o 2015 m. gruodį Teisingumo departamentas priėmė Lietuvos prašymą dėl N. Venckienės ekstradicijos ir pripažino ją vykdytinu. Tiesa, iš 13 Lietuvos prokurorų pareikštų kaltinimų JAV teisėsauga pripažino ir grąžino tik dėl 4. Kaip rašė žiniasklaida, už šiuos kaltinimus jai gresia ne daugiau kaip 3 metai nelaisvės, o žinant, kad ji po sulaikymo apie porą metų jau praleidus JAV kalėjime, realus nelaisvės

laikas iš viso juokingas. Pati buvusi teisėja ir Seimo narė tvirtina, kad šie kaltinimai yra politiškai motyvuoti.

Teisėsauga, žinodama, kiek pasekėjų prieš pabėgimą Lietuvoje turėjo N. Venckienė ir baimindamasi jų reakcijos, slėpė bėglės grįžimo į Lietuvą laiką, lėktuvo nusileidimo vietą, o jos atvedinimo į teismą Kaune dieną ir saugomi policijos. Žiniasklaida tai pavadino „viešumo baimė“, nes „visame demokratiame pasaulyje žiniasklaidai leidžiama nušviesti įvykius, rezonansinėse bylose stebėti į teismus įvedamus įtariamuosius.“ Kad grąžinta vadinamosios „violetinės bangos“ ideologė gali vėl suburti savo buvusius šalininkus, minėjo ir politikai, apie tai portale lrytas.lt, straipsnyje „N. Venckienė bus pasvilinta ant lauželio, bet ji prisikels su nauja jėga“ rašė ir Laima Lavastė: „Kadangi kaip Žana d'Ark teisėsaugos bus pasvilinta ant lauželio, vis dar išlikusių garbintojų dėka kažkada prisikels ir įžengs į Seimą. Ką ten į Seimą, gal net Prezidentūrą! Iš tiesų tai yra tik baltos kumelės sapnas, bet ko Lietuvoj nenutinka?“

Kartu žurnalistė rašė ir apie tuomečių politikų atsakomybę: „Ir dar vienas klausimas, kuris visai nekeliamas. Koks mūsų politikų vaidmuo šioje istorijoje? Ir kada jie sulauks teismo ir bausmės, kad pūtė tą tragediją ir priešino visuomenę? Kada Patriarchas ir mažesni patriarchai kaip Valdas Vasiliauskas, Povilas Gylys bei kiti N. Venckienės ginklėšiai atsakys už tai, ką padarė?“

Kad sugrįžus N. Venckienei bus mėginimų atgaivinti jos kažkada įkurtą „Drąsos kelią“, rašė dienraštis „Lietuvos rytas“: „... nes yra nemažai iš politikos iškritusių, bet svajojančių į ją sugrįžti, partijas kaip pirštines

keičiančių veikėjų. Klausimas tik kiek jiems pavyks įpūsti gyvybės „Drašos keliui“. Politologų nuomone, tai daugiausia lems visuomenės, žiniasklaidos ir politikų dėmesys N. Venckienės procesui. <...> Vis dėlto vargu ar pati N. Venckienė gali daryti realią įtaką Lietuvos politiniam gyvenimui, greičiau atsiras politikų, mėginančių pasinaudoti jos byla. Čia svarbiausia, kad po šios veikėjos teismo liktų kuo mažiau baltų dėmių ar neišsiaiškintų mįslių, kurios kurstytų abejones teisėsaugos veiksmais ir maitintų visokias sąmokslų teorijas.“

Tuo metu LRT Televizijai Vilniaus universiteto kriminologijos profesorius, Europos kriminologų draugijos prezidentas Aleksandras Dobryninas pritardamas, kad gali būti bandymų iš N. Venckienės grįžimo kažkam susikrauti politinį ar asmeninį kapitalą teigė, jog šįkart viskas vyks šiek tiek kitokiame kontekste, lyginant su laikotarpiu prieš 10 metų. „Visuomenė šiuo metu yra kitokia, ateina nauja karta su naujomis vertybėmis“, – sakė jis.

Visgi profesorius teigė nemanęs, kad pedofilijos problema yra apskritai išgaravusi, ji vis tiek vienaip ar kitaip išliks ir visuomenės dėmesio centre.

„Tačiau visgi nebus to paties efekto, nebebus vadinamojo šviežumo, reportažiškumo. Visa tai bus daugiau neįveikto skausmo prisiminimas, kuris, mano manymu, nebus toks pat aštrus, koks buvo prieš 10 metų“, – kalbėjo mokslininkas.

Kad premjeras S. Skvernelis serga onkologine liga, jis paskelbė prieš keletą mėnesių. Visuomenė su tuo buvo lyg ir apsipratusi. Pats Vyriausybės vadovas pareigų neatsisakė, dirbo, tačiau prezidento dekretu kai kuriomis dienomis būdavo pavaduojamas: sergant tokia liga būtina lankytis pas gydytojus, atliekamos ir sudėtingos procedūros. Anot žiniasklaidos, per visą gydymosi laikotarpį jis buvo pasiėmęs septynias nedarbingumo dienas.

Tačiau klausimas, ar premjeras gali eiti pareigas sirgdamas sunkia liga,

kas tomis dienomis, kai S. Skvernelis nedirba, vadovauja ministrų kabinetui, kilo prieš keletą savičių, kai prasčiau pasijutęs vyriausybės vadovas iš vakaro atšaukė planuotą susitikimą su Lietuvoje viešėjusia Norvegijos premjere Erna Solberg. Apie tai portale delfi.lt straipsnyje „Mėgėjiška politika“ rašė politologas Raimundas Lopata: „Premjeras, kaip ir kiti sergantys žmonės, turėtų gydytis, o ne sirgdamas protarpiais valdyti valstybę. Faktas yra tas, kad jau kurį laiką neturime efektyviai veikiančio Vyriausybės vadovo. Ir mūsų natūrali užuojauta sergančiajam neturėtų būti kliūtis objektyviai vertinti padėtį. Premjeras turi gydytis, išgyti ir tuomet grįžti vadovauti Vyriausybei. Be to, ministras pirmininkas yra ne tik žmogus, bet ir institucija, kurią išleisti gydytis gali tik prezidentas, o ne gydytojas. Dabar gi daroma žala valstybei. Į Lietuvą atvyksta Norvegijos ministrė pirmininkė, o su ja nei mūsų premjeras, nei prezidentas nesusitinka. Tokio lygio skandalo dar neturėjome. Ministras pirmininkas, suprantama, susitikti dėl ligos negalėjo. Bet kad prezidentas surado laiko pakalbėti su norvegų vyriausybės vadove tik telefonu, nepuošia valstybės.“

Ypatingai žiniasklaidoje nuskambėjo Mykolo Romerio universiteto (MRO) docento Virginijaus Valentinavičiaus vienos televizijos laidoje kalbant apie premjerą pasakyti žodžiai, kad jam „nuvažiavo stogas“. Tiesa, pats šių žodžių autorius kitoje televizijoje aiškino, kad jis turėjo galvoje taip sakydamas, jog premjerui sunku ir sirgti, ir gydytis, nes viena kitam trukdo. Į tai sureagavo MRO atstovai, kurie pareiškė, kad „universiteto politologo išsakyta nuomonė tikrai nėra oficiali universiteto pozicija“. Premjeras po poros dienų žurnalistų paklaustas, kaip jaučiasi, atsakė: „Gerai jaučiuosi. Man labai gaila, apgailėtina, aš galvoju, kad moralinis dugnas šalyje yra pramuštas. Pasirodo ne. Pagal kai kuriuos vadinamus

apžvalgininkus kabutėse ir politikus, kas apgailėtina labiausiai, mes matome puikiausią žmogaus diskriminavimo pavyzdį susirgus onkologine liga. Jeigu aš turėjau atlikti tyrimus, kurių negalima atlikti Vyriausybės rūmuose ir pasiėmiau priklausantį man nedarbingumą septintą dieną per 2,5 mėnesio gydymąsi, keliama problema ir sakoma, kad reikia premjerą atleisti, nes jis negali eiti savo pareigų“, – kalbėjo ministrų kabineto vadovas. S. Skvernelio teigimu, tokiu būdu rodomas pavyzdys, kad kiekvienas žmogus, kuris turi onkologinę ligą, neva turėtų būti atleidžiamas iš darbo.

„Jis yra kažkoks kitoks, kažkas mane psichiniu ligoniu pavadino, vienas iš apžvalgininkų, tai parodo mūsų visuomenės, ką aš ir pradžioje minėjau, lygį. Aš suprantu visuomenę, ką daro apžvalgininkai, universitetų docentai, Mykolo Romerio universiteto poziciją... Tai yra apgailėtina“ – be abejo, ant MRU docento įpykęs dėl kritikos jo atžvilgiu kalbėjo S. Skvernelis.

Tuo metu Lietuvos pagalbos onkologiniams ligoniams asociacija teigė, kad reakcijos į premjero S. Skvernelio ligą atskleidė žiaurių visuomenės požiūrį į onkologinius ligonius. „Visuomenėje kilo toks ažiotažas, tarsi ne dėl ligos, o apskritai niekam nepranešęs jis būtų neatvykęs į darbą. Reakcijos peraugo į viešus pasvarstymus apie tai, ar tokios būklės jis yra tinkamas eiti savo pareigas, virtę patyčiomis komentaruose po straipsniais (...) Tai parodė tikrą mūsų visuomenės veidą“, – rašė asociacija savo pranešime, kurį išplatino agentūra BNS.

Asociacijos duomenimis, šalyje sergančiųjų onkologinėmis ligomis yra 100 tūkst., su diskriminacija susiduria trys ketvirtadaliai. „Deja, bet galiu tik apgailėstauti, kad net ir atitinkamą svorį visuomenėje turintys apžvalgininkai neįvertina galimos žalos visai mūsų bendruomenei savo politiniais vertinimais, išeinančiais iš bet kokių padorumo ribų“, – teigė asociacijos prezidentas Šarūnas Narbutas.